

Archeologienota : Lippeloseweg, Puurs-Sint-Amands (prov. Antwerpen)

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, augustus 2021

Titel

Archeologienota:
Lippeloseweg, Puurs-Sint-Amands
(prov. Antwerpen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Fam. De Bleser

Projectcode

2021H97

Plaats en datum

Borgerhout, augustus 2021

Reeks en nummer

RVFSA-Rapport, 117

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	4
2. Inleiding	7
2.1. Beschrijving van de geplande werkzaamheden	7
2.2. Archeologische voorkennis	8
2.3. Methodiek van het onderzoek	9
3. Archeologisch bureauonderzoek/assessment	10
3.1. Geo(morfo)logie en bodem	10
3.2. Topografie/toponymie	14
3.3. Historische, cartografische en archeologische kennis	18
3.3.1. Korte historiek van Oppuurs (geschreven bronnen)	18
3.3.2. Cartografische bronnen/luchtfoto's	19
3.3.3. Archeologisch Oppuurs en Centrale Archeologische Inventaris	27
3.3.4. Archeologienota's	29
3.3.4. Overige wetenschappelijke inventarissen	30
3.4. Huidig gebruik projectgebied	31
3.5. Impact geplande werken	33
3.5. Controleboringen	35
4. Synthese, onderzoeksvragen en samenvatting	39
4.1. Synthese gespecialiseerd publiek en antwoord onderzoeksvragen	39
4.2. Samenvatting niet gespecialiseerd publiek	42
5. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied	43
6. Bibliografie	44
6.1. Online bronnen	44
6.2. Literatuur	44
7. Lijst figuren en bijlagen	46
7.1. Lijst figuren	46
7.2. Lijst Bijlagen	47

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Lippeloseweg, Puurs-Sint-Amands
(21-PUU/LIP-2021H97)

Ligging

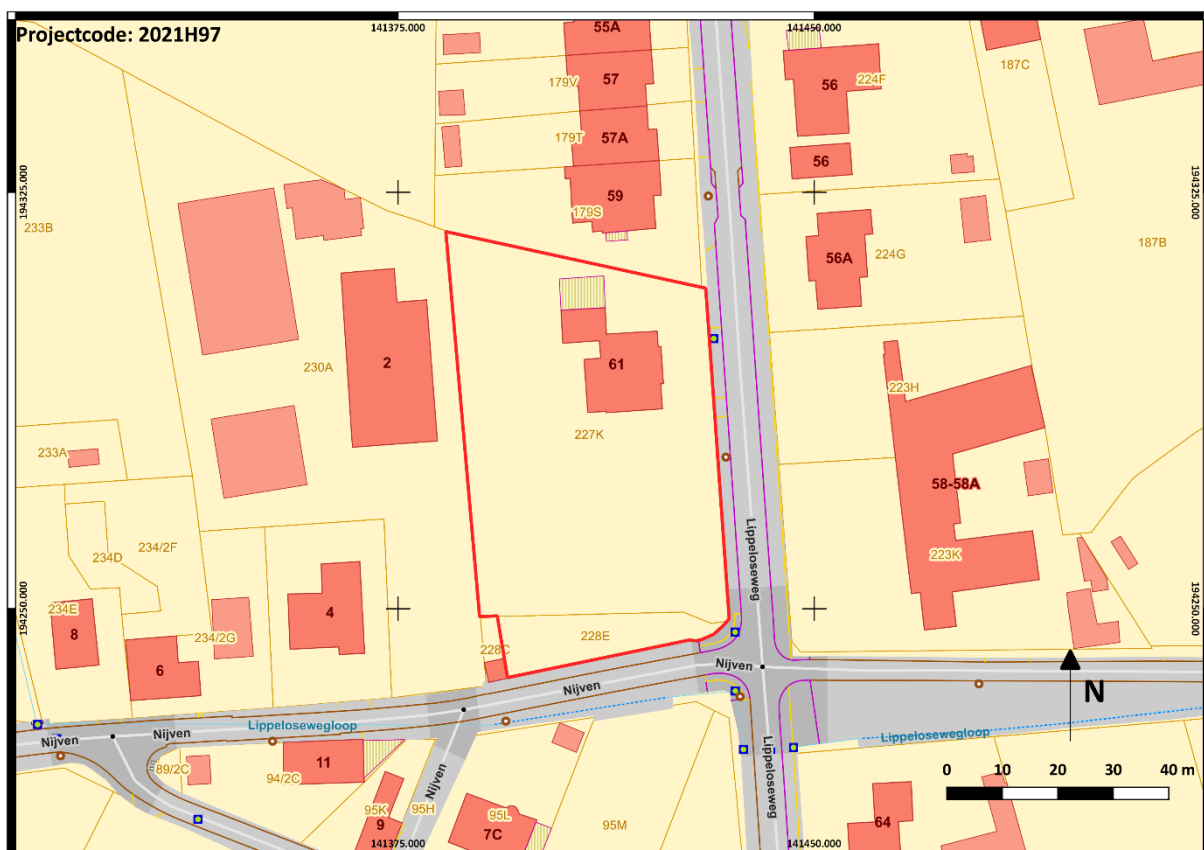
Antwerpen, Puurs-Sint-Amands,
Lippeloseweg 61

Kadastrale gegevens

Puurs-Sint-Amands:
6de Afd.: Oppuurs: Sectie B
Perceelnummer: 227K, 228E

Bounding Box

X141389,8 Y194237,2
X141434,3 Y194246,7
X141430,4 Y194308,1
X141383,5 Y194318,0

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied in rood (1/500)

Projectcode

2021H97

Opdrachtgever

Fam. De Bleser

Contactpersoon opdrachtgever

Eric Cuyt, landmeter

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research & Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Guldensporenstraat 143

2140 Borgerhout

Geplande ingreep

Sloop bestaande bebouwing, herverkaveling.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De melding werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

Het terrein is gedeeltelijk bebouwd. Het terrein is gelegen in woongebied met landelijk karakter.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?

- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

Thesaurus

Bureauonderzoek, controleboringen

2. Inleiding

Doel van dit bureauonderzoek is het verkrijgen van een bekrachtigde archeologienota naar aanleiding van een omgevingsvergunningsaanvraag voor een verkaveling en de sloop van de bestaande bebouwing te Puurs-Sint-Amands, Lippeloseweg 61. In deze archeologienota wordt via een bureauonderzoek nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied bevinden. Het projectgebied wordt in eerste instantie binnen een grotere context geplaatst. Vervolgens wordt nagegaan wat de recente gebruiksgeschiedenis van het projectgebied is en wat hiervan de mogelijke impact was op perceelsniveau. Tevens wordt de mogelijke impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologische potentieel besproken. Op basis van alle voorhanden zijnde gegevens wordt vervolgens een programma van maatregelen voorgesteld.

2.1. Beschrijving van de geplande werkzaamheden

Figuur 2: Nieuw ontwerp verkaveling

2.3. Methodiek van het onderzoek

Om een antwoord te kunnen formuleren op de hoger geformuleerde vraagstellingen werden verschillende acties ondernomen. In de eerste plaats werden hoofdzakelijk bronnen geraadpleegd die online beschikbaar werden gesteld door de Vlaamse Overheid. Na het raadplegen van de basisbronnen die beschikbaar zijn voor het betreffende projectgebied, werd nagegaan of het nodig was om bijkomende bronnen te raadplegen of dat de geraadpleegde bronnen volstonden om een antwoord op de desbetreffende vraag te formuleren. Tevens werd geëvalueerd of het raadplegen van eventueel bijkomende bronnen extra gegevens kon opbrengen om een antwoord te kunnen formuleren op de gestelde onderzoeksvragen. Aangezien het projectgebied gelegen is in een zone die gekenmerkt is door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden werd extra aandacht besteed aan de relatie van het projectgebied met het landschap en de ruimere omgeving.

Om een zicht te krijgen op de landschapshistoriek van het projectgebied werden de online databases van Geopunt Vlaanderen (www.geopunt.be) en Databank Ondergrond Vlaanderen (www.dov.vlaanderen.be) geraadpleegd. De volgende kaarten werden geraadpleegd: bodemkaart, bodemgebruikskaart, erosiegevoeligheidskaart, tertiair geologische kaart en quartair geologische kaart. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het projectgebied. Tevens werd het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (raster 1 meter) geraadpleegd. De erosiegevoeligheidskaart bleek geen relevante informatie te bevatten en werd daarom niet afgebeeld in de archeologienota.

Om na te gaan welke potentiële archeologische sites zich in het projectgebied en de ruimere omgeving bevinden, werd de Centrale Archeologische Inventaris (www.cai.onroerenderfgoed.be) geraadpleegd. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de inventaris niet volledig is en geen garantie biedt op de aanwezigheid of afwezigheid van een eventuele archeologische site. De ingevoerde locaties werden enerzijds op basis van cartografische, literaire en toponymische bronnen geselecteerd en anderzijds op basis van waarnemingen op het terrein (vondstmeldingen, veldprospecties, prospecties met ingreep in de bodem, archeologisch onderzoek). Verder werd nagekeken of er in de recente jaren onderzoeken in de omgeving werden uitgevoerd die niet werden opgenomen in de CAI vanwege de verwaarloosbare resultaten en werd nagekeken of er recent archeologienota's werden opgesteld in de omgeving van het projectgebied.

Om een inzicht te krijgen in de mogelijke aanwezigheid van cultuurhistorische elementen en een verder inzicht te krijgen in de mogelijke aanwezigheid van een archeologisch bodemarchief werden verschillende beschikbare historische en cartografische bronnen online geraadpleegd. Voor de oudere periodes werd beroep gedaan op gegevens beschikbaar op www.inventaris.onroerenderfgoed.be. De hier beschikbare gegevens kwamen tot stand na een uitgebreide literaire studie. De opgegeven bronnen werden niet extra gecontroleerd, noch werden er bijkomende bronnen geraadpleegd. Op

basis van de beschikbare gegevens werd beslist dat deze volstonden om een algemeen beeld te verkrijgen omtrent de historische ontwikkeling van Morsel (waarin het projectgebied zich bevindt). Voor de cartografische bronnen werden in de eerste plaats de georeferende plannen geraadpleegd op het online Geoportaal Onroerend Erfgoed (www.geo.onroenderfgoed.be). Het betreft de kaart van Ferraris, de Atlas der Buurtwegen en de kaarten van Vandermaelen en Popp. Tevens werden enkele 20ste en 21ste eeuwse luchtfoto's geraadpleegd op dezelfde website. Deze werden voornamelijk geraadpleegd om een zicht te krijgen op de ontwikkeling van het projectgebied en de ruimere omgeving in recente tijden. Om inzicht te verkrijgen in de recente gebruiksgeschiedenis van het projectgebied werd tevens www.cartesius.be geraadpleegd. De hier beschikbare kaarten boden geen extra informatie omtrent het archeologische potentieel van het terrein en werden niet weergegeven in de studie.

Om een inzicht te verkrijgen omtrent de impact van de geplande werken op het eventuele bodemarchief werden alle beschikbare gegevens via de bouwheer opgevraagd en ter beschikking gesteld.

Aangezien binnen het terrein volgens de bodemkaart van Vlaanderen een plaggenbodem aanwezig is met een dikke antropogene A-horizont, aangezien binnen het projectgebied reeds een woning werd gesloopt en een andere woning nog aanwezig was en aangezien op historische kaarten sprake is van waterpartijen binnen het zuidelijke deel van het terrein, werd besloten enkele controleboringen uit te voeren om de aanwezigheid van deze waterpartij te verifiëren en de eventuele aanwezigheid van verstoringen na te gaan ter hoogte van de reeds gesloopte en nog te slopen woning.

Aan de hand van de online beschikbare bronnen en de door de bouwheer geleverde plannen, kon voldoende informatie gegenereerd worden omtrent het archeologische potentieel van het projectgebied. Daarom werd besloten geen bijkomende literaire bronnen te raadplegen. Dit zou allicht nog wat meer informatie aan het licht brengen, maar valt buiten de doelstelling van deze bureaustudie. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en de controleboringen bleek dat het terrein een lage kans had op de aanwezigheid van archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering. Daarom werd besloten een programma van maatregelen op te stellen waarin geen bijkomende onderzoeken worden aanbevolen.

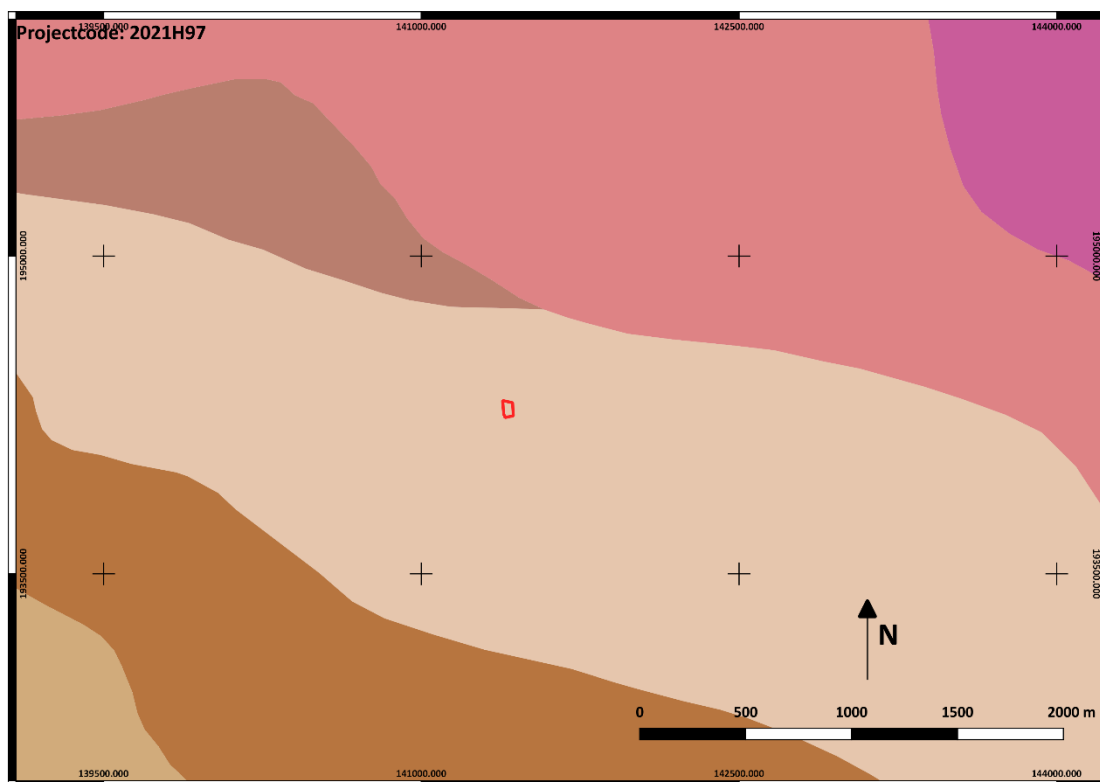
3. Archeologisch bureauonderzoek/assessment

3.1. Geo(morfo)logie en bodem

Puurs-Sint-Amands is gelegen in Klein-Brabant. Geomorfologisch vormt dit gebied de overgang tussen de Vlaamse Zandstreek en de Zandleemstreek. De topografie daalt van het zuiden naar het noordoosten. In het centrum en het noordoosten is het reliëf zo goed als vlak. Hier bevinden zich grote,

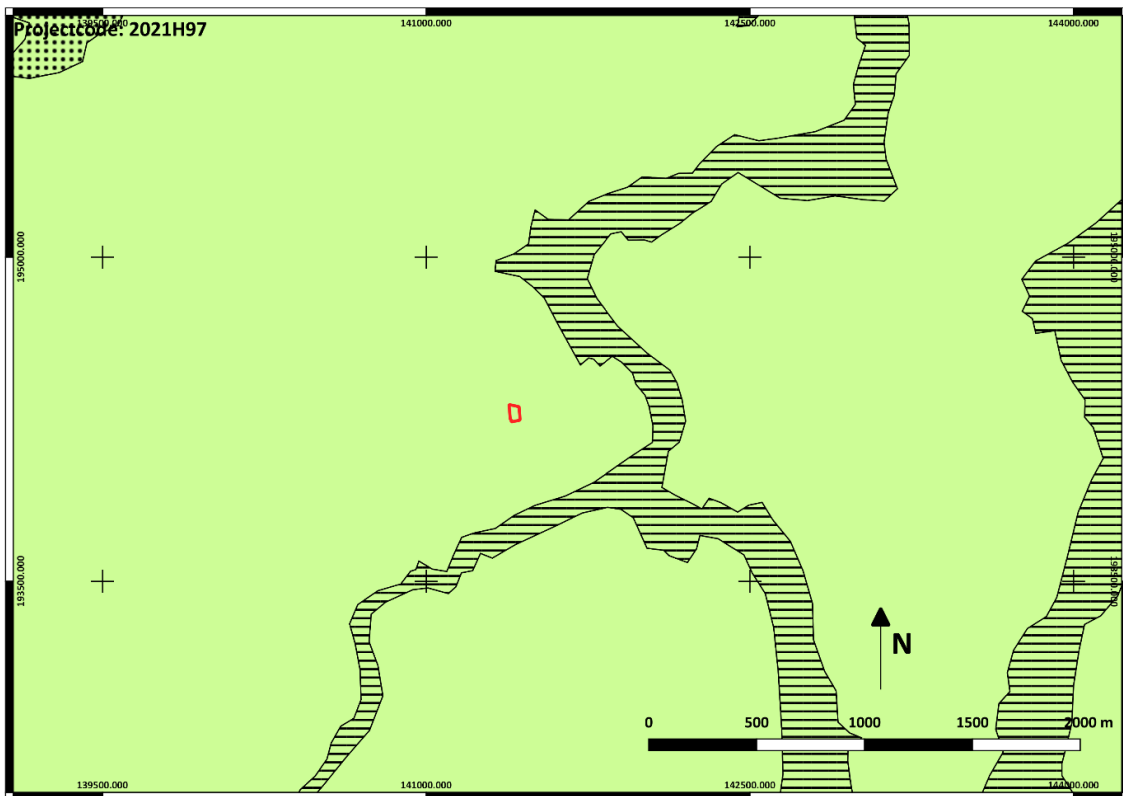
redelijk vlakke stukken met enkele kleine ruggen, afgewisseld met smalle stroken die iets lager liggen. In het noordwesten bevindt zich de zuidwest-noordoost georiënteerde, brede stuifzandrug tussen Mariekerke en Bornem.¹

Op de tertiair geologische kaart zien we dat het terrein zich situeert ter hoogte van de formatie van Maldegem en meer bepaald het lid van Buisputten dat is samengesteld uit donkergrijs fijn glauconiet- en glimmerhoudend zand.

Figuur 4: Projectgebied op tertiair geologische kaart (1/12000)

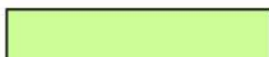
¹ LOUIS, A., *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Puurs 57E*, Brussel, 1972.

Figuur 5: Projectgebied op quartair geologische kaart (1/12000)

Volgens de Quartairgeologische profieltypekaart behoort het projectgebied tot type 3. Dit betekent dat er zich geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie bevinden. Het profiel bestaat uit eolische afzettingen van het Weichseliaan, mogelijk Vroeg-holocene (**ELPw**) en/of hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) bovenop fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (**FLPw**) waarbij de eenheden **ELPw** en **HQ** kunnen ontbreken.

3

ELPw en/of HQ
FLPw

*

* De karteereenheid is mogelijk afwezig.

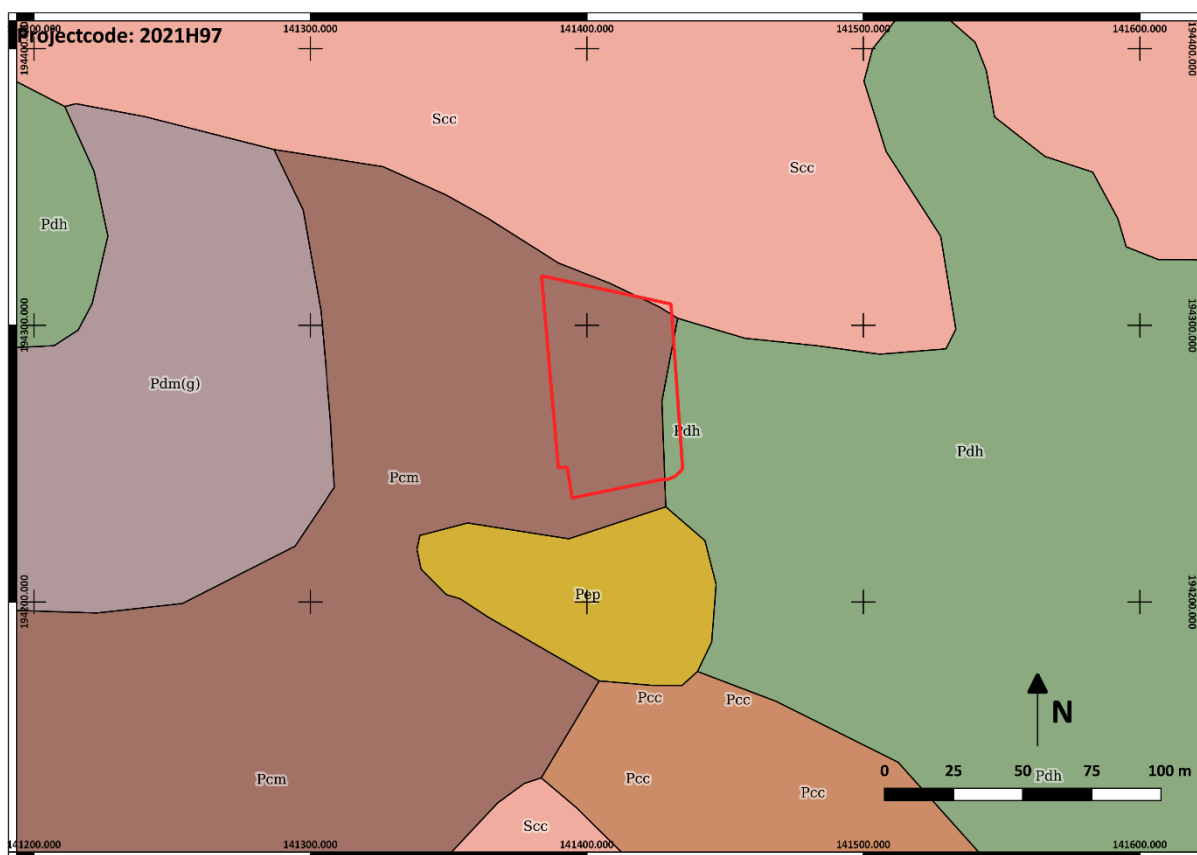
ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holocene; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.

HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.

FLPw Fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

Figuur 6: Legende profieltype 3

Op de bodemkaart van Vlaanderen wordt voor grootste deel van het projectgebied een bodemtype Pcm weergegeven. Dit zijn matig droge lichte zandleembodems met dikke antropogene humus A horizont. Bij deze plaggenbodems is de humeuze bovengrond meer dan 60 cm dik. Tussen het humeus dek van de Postpodzol en de verbrokkelde Podzol B komt een bruinachtig overgangshorizont voor; bij de plaggenbodem rust het dik humeuze dek, meestal onmiddellijk op een Podzol B. De roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm. De waterhuishouding is gunstig. Het zijn goede bodems voor alle gewassen, specifiek goed geschikt voor extensieve groenteteelt (tomaten, prei, selder, kolen, asperges).

Figuur 7: Projectgebied op de bodemkaart van Vlaanderen (1/1000)

In het uiterste oosten van het terrein en verder in oostelijke richting komt een bodem van het type Pdh voor. Dit zijn matig natte lichte zandleembodems met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont. De bouwvoor van deze gronden is goed ontwikkeld en volledig gehomogeniseerd, ze is 35-40 cm dik en zeer donker grijsbruin. De verbrokkelde Podzol B-horizont vertoont donkerbruine, zwartachtige en bleke vlekken. Het moedermateriaal is meestal olijfgroen met roestvlekken vanaf 40-60 cm. Veelal, wordt vanaf 50-70 cm het profiel zandiger, soms is een leemsubstraat of een Tertiair klei of klei-zandsubstraat aanwezig. De waterhuishouding is gunstig in de zomer, maar er is tijdelijke wateroverlast in de winter. Rationeel gebruik als akkerland vereist drainering. Door de lage vlakke ligging is de bodem meestal als weide gebruikt. Geschikt voor de meeste gewassen na drainage.

Net ten zuiden van het projectgebied situeert zich een bodem van het type Pep (o). Dit zijn Natte licht zandleembodems zonder profiel. Deze hydromorfe bodems hebben een reductiehorizont op lichte zandleem. De bouwvoor, 20 - 30 cm dik, vertoont reeds roestvlekken in een donker grijsbruine matrix. Tussen de humeuze bovengrond en het zand, leem, klei, klei-zand, mergel of veensubstraat komt doorgaans een niet humeuze zandiger laag voor. De roestverschijnselen beginnen intens onder de bouwvoor en de reductiehorizont begint tussen 100 en 120 cm. Bij het complex PeP, welke zelden gekarteerd werd, is de geassocieerde bodem meestal een Pec. De bodems hebben een waterlast in winter en lente. Ze zijn fris en vochthoudend in de zomer en drainage is noodzakelijk. Ze zijn geschikt voor weiland, goed voor akkerbouw, mits drainage.

Net ten noorden en verder in noordelijke richting situeert zich een bodem van het type Scc. Dit zijn matig droge lemige zandbodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Deze bodems met gedegradeerde textuur B horizont hebben een bouwvoor van 25-30 cm dikte, donker grijsbruin, die in sommige gevallen rust op een weinig duidelijke kleur B horizont. De Bt begint op 40-100 cm, uitzonderlijk dieper. Hij is bruin tot geelbruin in het bovenste gedeelte en vertoont zeer bleekbruine zandige strepen en vlekken. In het onderste gedeelte komen gleyverschijnselen voor vanaf 60-90 cm. De overgangshorizont is iets grijzer en rust op de gedegradeerde Bt met roodbruine ijzerconcreties en bruine kleihoudende brokken. De bodem is iets te droog in de zomer. Het zijn goede gronden voor zomergranen en aardappelen, waar thans veel maïs op verbouwd wordt, weinig geschikt voor weiland. De bodems zijn ook geschikt voor intensieve tuinbouw en ruwe groenteteelt.

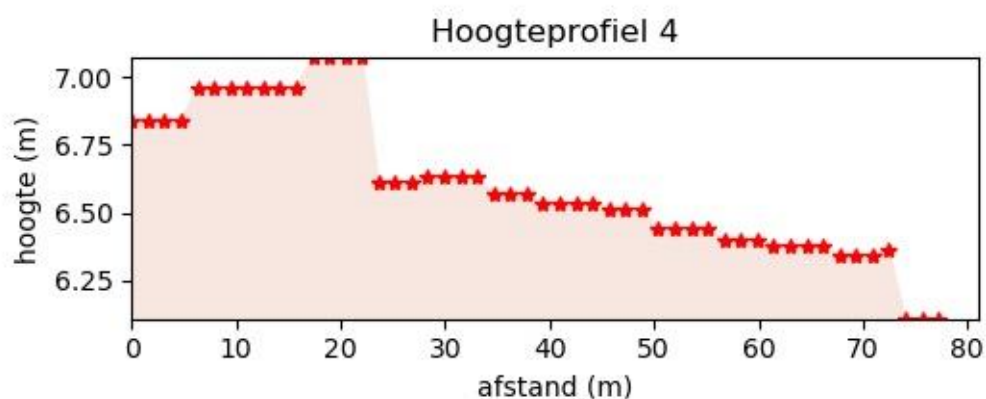
3.2. Topografie/toponymie

Het projectgebied situeert zich ten noordwesten van het kruispunt tussen de Lippeloseweg en Nijven. Het terrein bestaat uit twee percelen die samen een min of meer rechthoekige vorm hebben. Het terrein kan min of meer opgesplitst worden in twee delen, waarbij het zuidelijke deel, gelegen langs Nijven in gebruik is als 'weide' en begroeid is met gras. Op het noordelijke deel, gelegen langs de Lippeloseweg, situeert zich een woning met toebehoren. De zone achter de woning, in het westen, is in gebruik als moestuin.

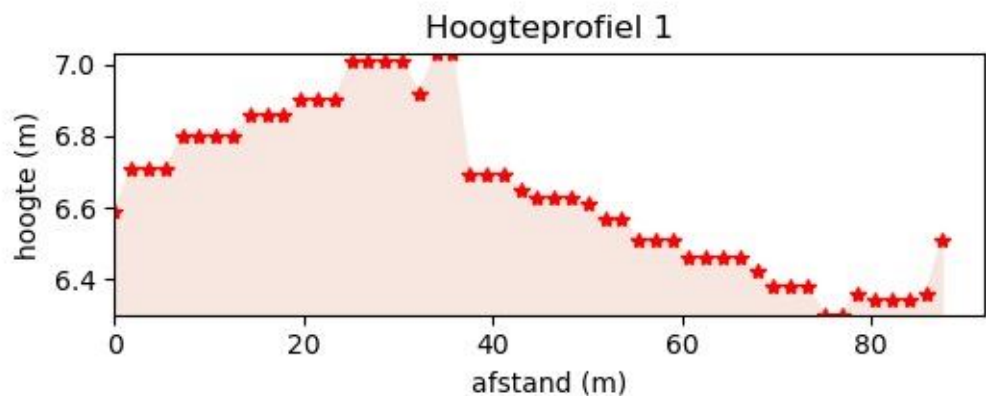
Ongeveer 650 meter ten oosten van het terrein situeren zich de Grote Molenbeek en de Bouwbeek die hier met de eerste beek samenvloeit. Ongeveer 100 meter ten westen situeert zich de Lippelosewegbeek. Het betreft een niet-natuurlijke beek die allicht werd gerealiseerd om de natte omgeving te ontwateren.

De Lippeloseweg vormt de verbinding met de aangrenzende gemeente Lippelo, waar zij via de Klaverbrug - over de Klaverbeek - overgaat in de Oppurseweg. Haar tracé, reeds voorgesteld vanaf midden 19de eeuw, doorkruist één der eerste woonkernen namelijk Nijven.²

Het projectgebied situeert zich rond de 7 meter hoogtelijn met waarden die schommelen tussen 6,30 meter + TAW en 7,03 meter + TAW. Het terrein vertoont een licht dalend verloop in zuidelijke richting. Hierdoor bevinden de laagste waardes zich aan de zuidelijke zijde van het projectgebied en de hogere waardes situeren zich aan de noordelijke zijde van het terrein. Ter hoogte van de weide in het zuidelijke deel van het terrein is een duidelijke plotse daling van de hoogte zichtbaar. Het terrein vertoont hier een daling in hoogte met ongeveer 30 centimeter.

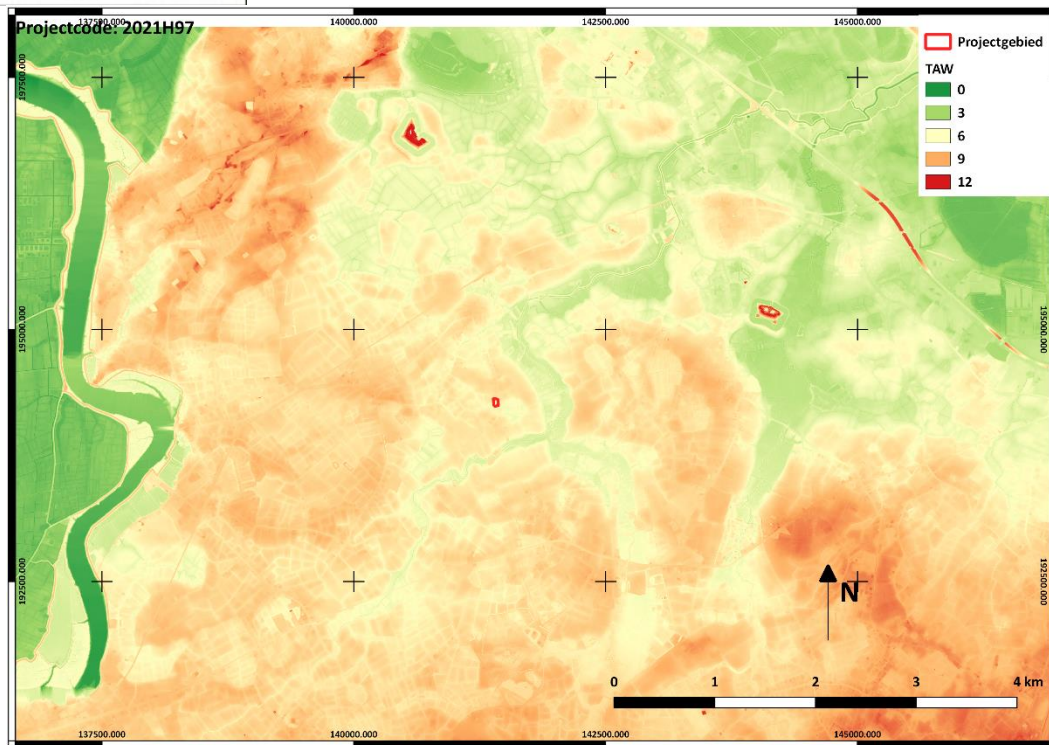

Figuur 8: Doorsnede door het terrein van noordoost naar zuidwest

Figuur 9: Doorsnede door het terrein van noordwest naar zuidoost

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Lippeloseweg* [online] <https://id.erfgoed.net/themas/643> (Geraadpleegd op 29-08-2021).

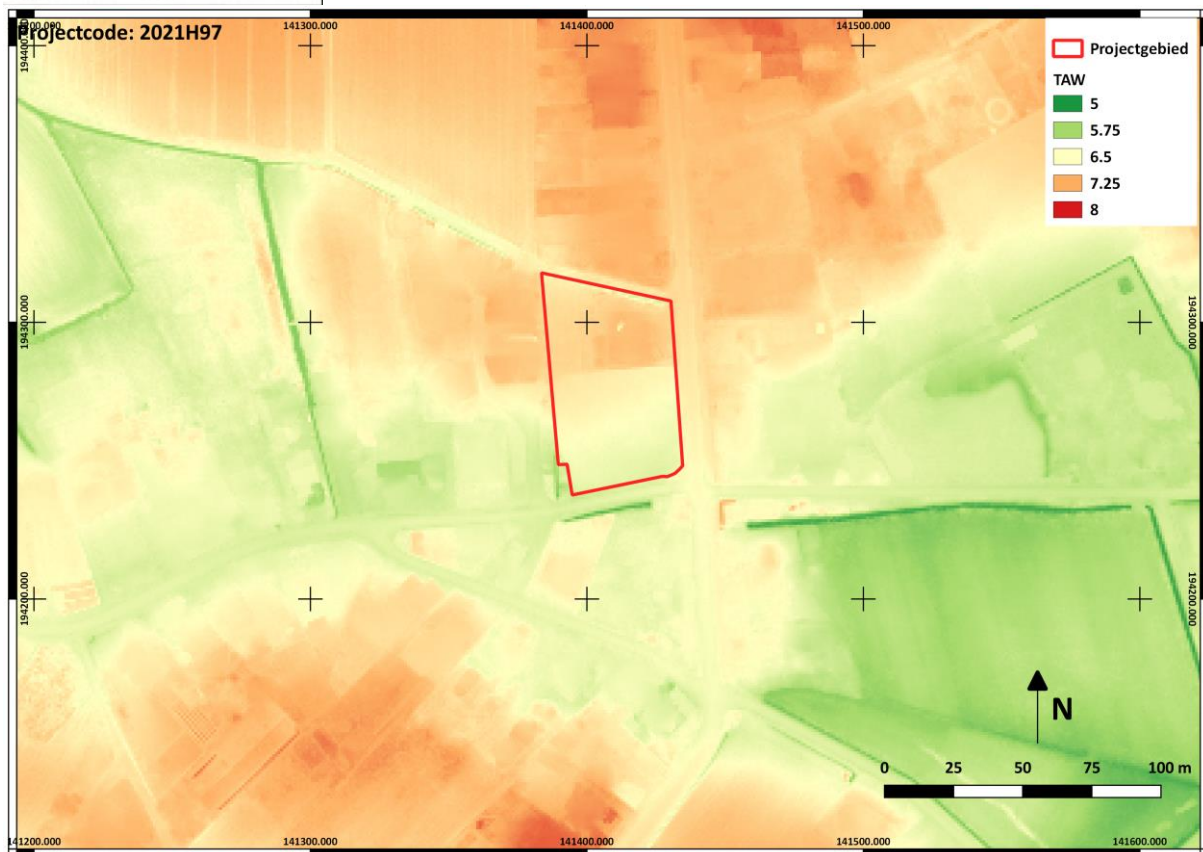

Figuur 10: Projectgebied op digitaal hoogtemodel Vlaanderen II (1 meter) (1/24000)

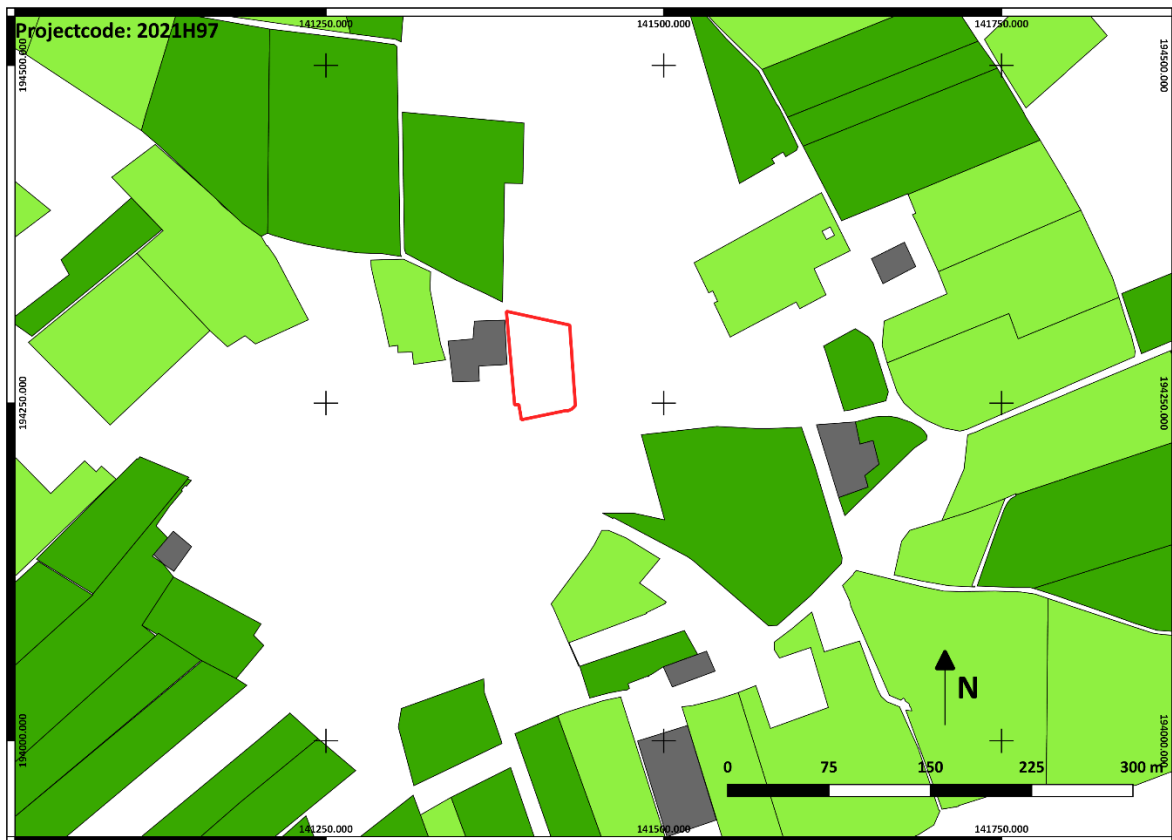
Op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen is te zien dat het terrein gelegen is in een sterk geaccidenteerd landschap doorsneden door lagere beekvalleien die hoofdzakelijk in noord(oostelijke) richting vloeien naar de lager gelegen vlakte. Verder ten westen van de Zeeschelde is het terrein vlak en beduidend lager gelegen dan de zone ten oosten van deze stroom.

Het sterk geaccidenteerde karakter van de omgeving van het projectgebied is duidelijk zichtbaar wanneer we een blik gooien op het microlandschap via een detail van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen. Het terrein is gelegen op de rand van een wat hogere zone in het noorden en een duidelijk lagere zone in het zuiden. Op het detail is een duidelijke scherpe aflijning zichtbaar binnen het terrein ter hoogte van de aanwezige weide. Of dit een gevolg is van een menselijke ingreep, waarbij het terrein hier gedeeltelijk werd afgegraven of dat de noordelijke zone ter hoogte van de woning wat werd opgehoogd is niet duidelijk.

Door het ontbreken van sterke hellingen in de omgeving van het terrein, vertoont de bodemerosiegevoeligheidskaart enkel donker- en lichtgroene zones.

Figuur 11: Detail van DHM ter hoogte van projectgebied (1/1000)

Figuur 12: Projectgebied op de bodemerosiegevoeligheidskaart (1/2000)

3.3. Historische, cartografische en archeologische kennis

3.3.1. Korte historiek van Oppuurs (geschreven bronnen)³

Oppuurs is een landbouw- en woondorp in Klein-Brabant, ten noorden grenzend aan Bornem, ten oosten aan Puurs; ten zuiden aan Lippelo en ten westen aan Sint-Amands en Mariekerke. Sinds 1977 deelgemeente van Sint-Amands. De oppervlakte: 473 hectare; aantal inwoners: 1914 (17/5/1993).

Van noordoost naar zuidwest doorsnijdt de vroegere spoorlijn Antwerpen-Boom-Dendermonde het grondgebied, heden de museumspoorlijn Dendermonde-Puurs. Een door landbouwgebied omgeven kleine dorpskern. Verspreide bebouwing van hoofdzakelijk recente, kleinschalige en weinig noemenswaardige woonhuizen met woonuitbreiding in het zuiden van dorpskern. Oudere woonhuizen opklimmend tot het vierde kwart van de 19de eeuw en eerste kwart van de 20ste eeuw onder meer Meirstraat nummers 40, 67, 101; sterk aangepaste hoevecomplexen waarvan delen opklimmen tot de eeuwwisseling of vroeger onder meer Wilgenweg nummers 31, 33, Meirstraat nummers 69, 78. Veelvuldige veldkapellen vanaf het tweede kwart van de 20ste eeuw. Oppuurs is deels nog een landbouwgemeente gedomineerd door een intensieve groenteteelt. Meer dan de helft van de actieve bevolking pendelt naar de gemeenten of steden in de omgeving. Er bestaat werkgelegenheid in kleine plaatselijke ondernemingen en banken.

De laagten aan de kleine waterlopen waren meestal bedekt met bos en moeras, de hoger gelegen gronden maakten deel uit van het uitgestrekte Klein-Brabants heidegebied.

In de literatuur spreekt men van neolithische bewoningssporen. Opgegraven bronzen lansen zouden getuigen zijn van een bewoning door Nerviërs. De heerbaan van Dendermonde naar Mechelen (huidige verbinding Wilgenweg-Oppuursdorp-Meirstraat) en de straatnaam "*Oude Heirbaan*" herinneren nog aan de Romeinse periode (57 voor Christus-406). Vanaf begin 5de eeuw vestigden de Salische Franken zich in dit gebied en begonnen ze de heide om te vormen tot vruchtbare landbouwgrond. Zo is Oppuurs gegroeid als een agglomeraat van verschillende gehuchten die zich geleidelijk ontwikkeld hadden. Van in de vroege middeleeuwen behoorde Oppuurs tot de moederparochie en het domein Puurs dat op zich deel uitmaakte van een uitgestrekt Karolingisch domein, vanaf begin 9de eeuw eigendom van de abdij van Cornelimunster en later (1278) overgedragen aan de Sint-Bernardsabdij te Hemiksem (tot 1795). Wat betreft haar rechten en bezittingen was Oppuurs geruime tijd de twistappel tussen de heren van Grimbergen, voogden van Cornelimunster, en de hertogen van Brabant. In 1360 kwam het vrij als heerlijkheid en traden ook lokale geslachten op als beheerders van leengoederen. De vestiging van de macht gebeurde via versterkte hoeven: de periode

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Oppuurs* [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13517> (Geraadpleegd op 29-08-2021).

van grondontginningen brak aan, evenals de indijking van de polders. Van het oorspronkelijk uitzicht van deze hofsteden zijn nog maar weinig sporen merkbaar: meestal werd op de oude site een nieuwe constructie opgetrokken (bijvoorbeeld "*t Steentje*", Meir nummer 85). Eén van de oudste woonkernen moet worden gezocht bij de Dijkbrug over de Vliet. Daar bevond zich het Hof van der Calsteren, genoemd naar één van de zeven Leuvense Patriciërsgezachten en kern van de heerlijkheid Oppuurs in de 14de eeuw. Als leengoed van de hertogen, betekende deze vesting met haar toekomstende rechten en bevoegdheden hun eerste voet aan de grond in Oppuurs. De ligging van en datering (1360) op de huidige, volledig vernieuwde "*Calsterhoeft*" (Meir nummer 78) refereren nog aan dat oude omwalde herengoed. De heerlijkheid Oppuurs was eeuwenlang in het bezit en tevens onder bestuurlijk gezag van verschillende elkaar opvolgende families. Vanaf de 17de eeuw tot de Franse Revolutie kwam Oppuurs -met een onderbreking- in het bezit van de familie Snoy, afkomstig uit het hertogdom Gelderland.

In geestelijk opzicht bleef Oppuurs echter tot het eerste kwart van de 19de eeuw gebonden aan de moederparochie Puurs. Vanaf 1138 ressorteerde de parochie van deze rijksabdij onder de abdij van Affligem. Wegens de moeilijke doorgang naar Puurs (overstromingen) verzocht Oppuurs in 1680 om een zelfstandige parochie te worden. Als tegemoetkoming kregen zij in 1770 enkel een steenweg naar Puurs en een vernieuwde brug over de Vliet. Volgens A. Wauters werd in 1741 een nieuwe bidplaats (kapel) gebouwd. Na herhaalde pogingen werd hun aanvraag pas in 1803 ingewilligd.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden omwille van strategische redenen vele oude hoeven onder meer "*t Steentje*" en zelfs de Pandgatmolen afgebrand. De Tweede Wereldoorlog spaarde Oppuurs van grote stoffelijke schade. Voor haar omvang beschikte Oppuurs over een aanzienlijk aantal industriële activiteiten. In de loop der eeuwen is het merendeel hiervan verdwenen onder meer een Sint-Jansmelkfabriek (Oppuursdorp 52), een watermolen aan de Vliet, een kaarsenfabriek, ettelijke brouwerijen en de reeds vermelde Pandgatmolen.

3.3.2. Cartografische bronnen/luchtfoto's

Bij de studie van de cartografische bronnen werd gekeken naar de onmiddellijke omgeving van het projectgebied. Voor het projectgebied zijn verschillende historische kaarten beschikbaar die alle digitaal beschikbaar zijn. De georeferendeerde kaarten zijn te raadplegen op www.geo.onroenderfgoed.be. De overige kaarten zijn te raadplegen op www.cartesius.be. Echter bieden de geraadpleegde kaarten op www.cartesius.be geen extra informatie omtrent het archeologische potentieel van het terrein. Zij zullen hier dan ook niet behandeld of afgebeeld worden.

Figuur 13: Onderzoeksg gebied in rood op de kaart van Villaret (1/1000)

De oudst beschikbare kaart voor het projectgebied is de kaart van Villaret uit het midden van de 18de eeuw. Bij de bespreking van de kaart dient rekening te worden gehouden met een afwijking in de georeferentie. Het projectgebied situeert zich in feite wat meer in noordelijke en oostelijke richting. Op de kaart herkennen we min of meer het huidige wegennet dat gekenmerkt wordt door zijn zeer onregelmatige verloop, allicht te wijten aan de waterhuishouding in de omgeving van het projectgebied. Langs Nijven herkennen we op de kaart verschillende waterpartijen in de vorm van vennen of vijvers. De zone strekt zich uit in westelijke en oostelijke richting langs Nijven en wordt gekenmerkt door mogelijke bosbegroeiing. Ten noorden en zuiden van deze natte zone zijn verschillende hoevecomplexen zichtbaar die bestaan uit enerzijds losse hoeves en anderzijds hoeves met verschillende gebouwen, al dan niet in een U-vorm geschikt rond een centraal binnenerf/koer. Ter hoogte van het kruispunt tussen Nijven en de voorloper van het noordelijke deel van de Lippeloseweg is een groot ven/vijver aanwezig, ten noorden situeert zich een enkel hoevegebouw.

De iets jongere kaart van Ferraris geeft een min of meer gelijkaardig beeld weer. Ook bij deze kaart dienen we rekening te houden met een afwijking in de georeferentie. Op de kaart zien we de weergave van een bosbegroeiing ten zuiden van Nijven. Aan de zuidelijke rand van de nattere zone, waarin enkele vennen/vijvers zijn weergegeven, situeren zich enkele hoevecomplexen bestaande uit hoeves met losse bestanddelen alsook een hoeve in U-vorm. Ten noorden van Nijven staat op de kaart nog

slechts één ven/vijver weergegeven en bevinden zich eveneens verschillende gelijkaardige hoevecomplexen. Ten noorden van de hoeves strekt zich een uitgestrekt akkerlandschap uit en lezen we het toponiem Schootendries. Verder in zuidoostelijke richting verschijnen nog meer nattere zones met hierin een groot ven/vijver.

Het grootste verschil met de kaart van Villaret is dat op eerstgenoemde ter hoogte van het kruispunt een groot ven staat afgebeeld. Op de kaart van Ferraris situeert zich hier echter een hoeve en bevindt het ven zich meer ten westen.

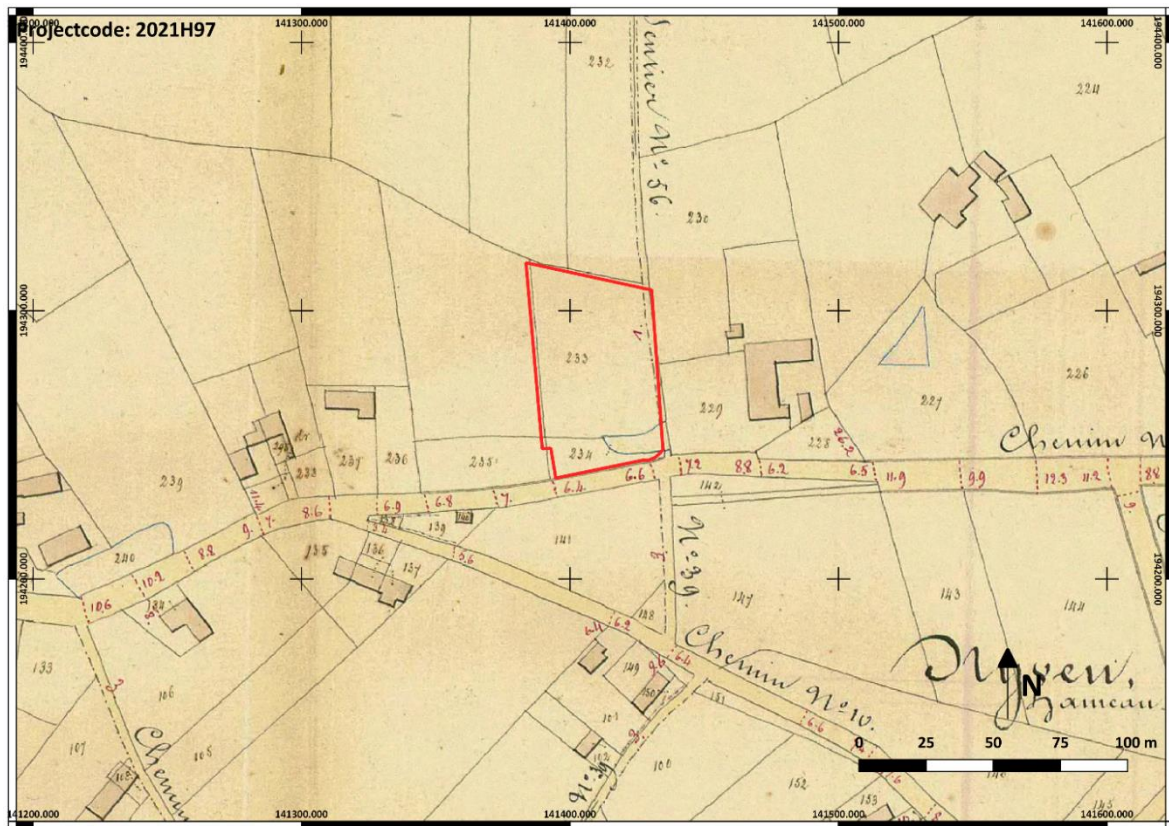

Figuur 14: Projectgebied op de kaart van Ferraris (1/2000)

Voor de 19de eeuw beschikken we over verschillende georeferencierte kaarten die gezien hun grotere nauwkeurigheid beter konden worden georeferenciert en dus meer betrouwbaar zijn dan de 18de-eeuwse kaarten. Op de Atlas der Buurtwegen zien we het projectgebied ten noordwesten van het kruispunt tussen de Lippeloseweg en Nijven. Het projectgebied bestaat uit twee onbebouwde percelen. Binnen het zuidelijke deel is een blauwe lijn aanwezig die allicht verwijst naar de aanwezigheid van water. Allicht situeerde zich hier één van de vennen/vijvers die zichtbaar zijn op de 18de-eeuwse kaarten.

Deze waterpartij is niet meer zichtbaar op de kaart van Vandermaelen maar lijkt wel aanwezig te zijn op het plan van Popp. Beide kaarten tonen een verder leeg terrein. Op de kaart van Vandermaelen is

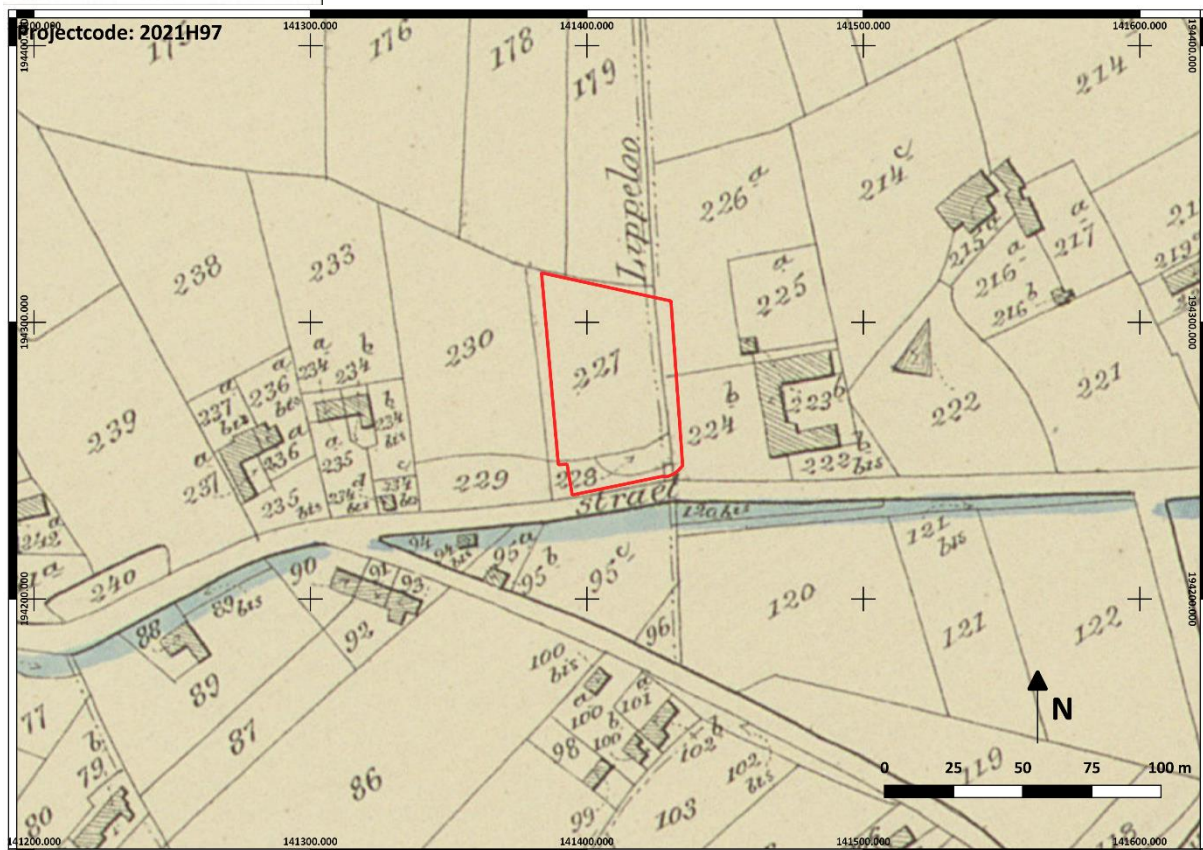
het terrein ten zuiden van het projectgebied bebost, allicht nog een restant van de natte terreinomstandigheden.

Figuur 15: Het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (1/1000)

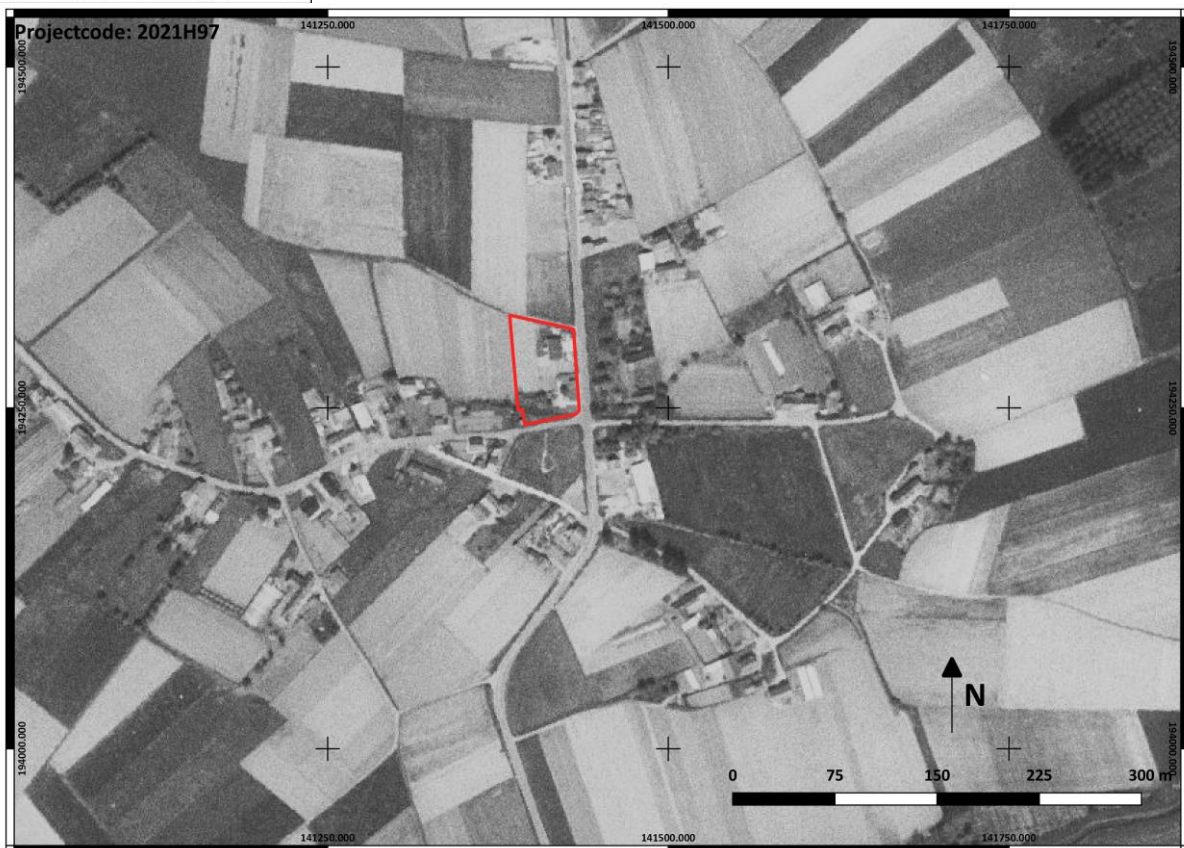

Figuur 16: Onderzoeksgebied op de topografische kaart Vandermaelen (+/- 1855) (1/1000)

Figuur 17: Projectgebied op de kaart van Popp (+/- 1870) (1/1000)

Voor de 20ste eeuw beschikken we over enkele fotografische opnames van het terrein. Hieruit blijkt dat het terrein in de loop van de 20ste eeuw werd bebouwd. Op het zuidelijke deel van het projectgebied, aan de straatzijde, is een woning zichtbaar. Het betreft de ouderlijke woning van de huidige eigenaars van het terrein (fig. 19). Het noordelijke deel van het terrein wordt reeds ingenomen door de huidige aanwezige bebouwing. Op de luchtfoto uit 1979-1990 is te zien dat de oude woning op het zuidelijke deel nog in gebruik is. Op de jongere foto's vanaf 2000, verdwijnt de hoeve. Het zuidelijke deel is na de sloop van de woning steeds begroeid met gras en in gebruik geweest als 'weiland'. De woning in het noorden van het projectgebied is heden nog steeds aanwezig. Ten westen is een moestuin zichtbaar. De zone rondom de woning is gedeeltelijk verhard en gedeeltelijk als gazon ingericht.

Figuur 18: Luchtfoto 1971 (1/2000)

Figuur 19: Oude foto van de woning op het zuidelijke deel van het terrein

Figuur 20: Projectgebied op luchtfoto 1979-1990 (1/1000)

Figuur 21: Projectgebied op orthofoto 2000-2003 (1/500)

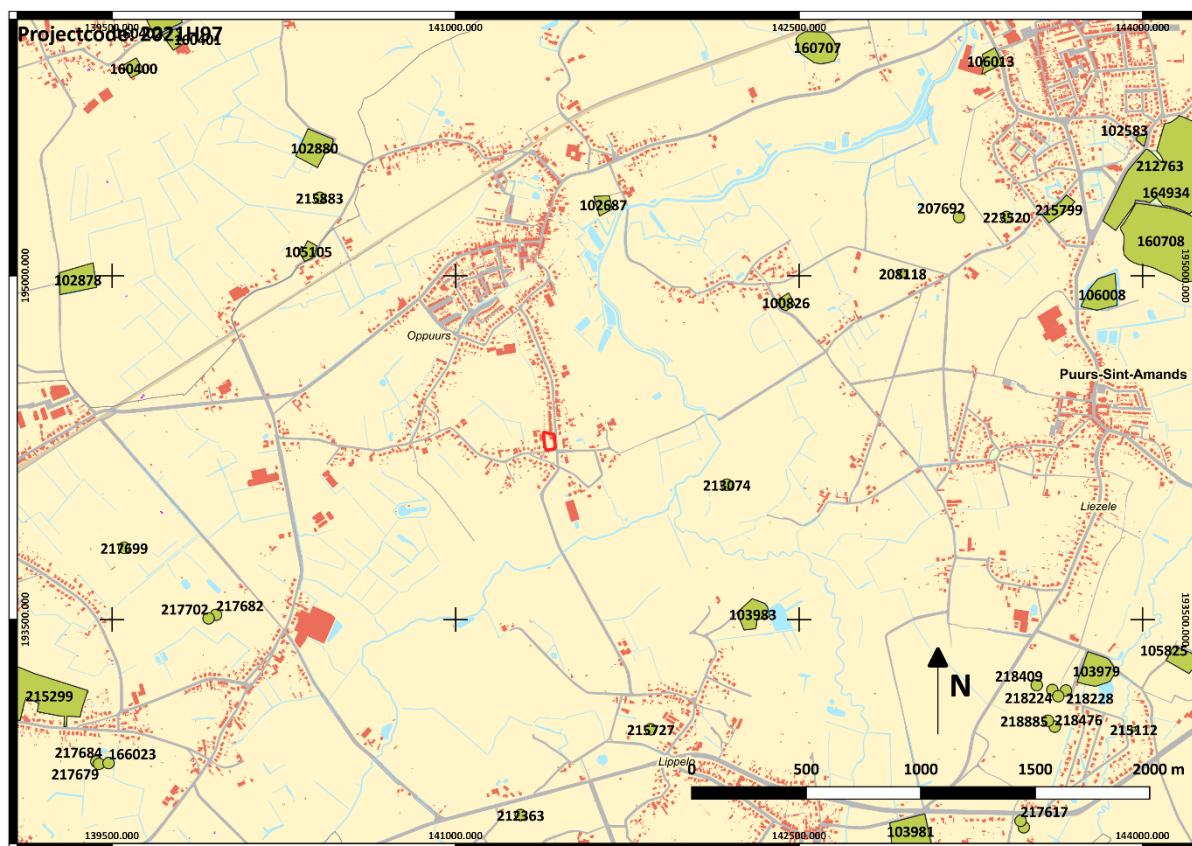

Figuur 22: Projectgebied op luchtfoto 2009 (1/500)

Figuur 23: Projectgebied op luchtfoto 2021 (1/500)

3.3.3. Archeologisch Oppuurs en Centrale Archeologische Inventaris

Figuur 24: Archeologische waarnemingen in de ruime omgeving van het projectgebied (1/12000)

Op de centrale archeologische inventaris zijn talrijke locaties aangeduid op het grondgebied van Puurs. Het is niet onze bedoeling hier een uitgebreide oplijsting te voorzien van alle aanwezige locaties op het grondgebied van Puurs. De hier opgesomde locaties bevinden zich in een straal van plusminus 1500 meter ten opzichte van het projectgebied en vormen een goed beeld van de aanwezige archeologische waarden in de ruime omgeving van het projectgebied. De locaties worden min of meer in chronologische volgorde weergegeven.

Middeleeuwen:

- **CAI102880:**

Ongeveer 1500 meter ten noordwesten van het projectgebied situeert zich de Linkebeekhoeve. De hoeve die in de 12de eeuw wordt vermeld als een hoeve van de abdij van Affligem heeft een gedeeltelijk bewaarde omgrachting.⁴

- **CAI103983:**

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Linkebeekhoeve
[online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/102880> (Geraadpleegd op 29-08-2021).

Plusminus 1100 meter ten zuidwesten van het projectgebied situeert zich het Hof ter Moorteren (Hof metten wallen, Taxkenshoef, Vermeirens hof) gelegen op een terp midden de omwalling, op het voorhof stond een hoeve. Het complex gaat terug tot de late middeleeuwen.⁵

- **CAI102687:**

Plusminus 1000 meter ten noorden van het projectgebied situeert zich het Calsterhof (Calsterhoeve, Hof van Calter), dat zou teruggaan tot de late middeleeuwen.⁶

Nieuwe tijd:

- **CAI215883:**

Plusminus 1400 meter ten noordwesten van het projectgebied werden tijdens onderzoek met een metaaldetector.⁷

- **CAI105105:**

Ongeveer 1250 meter ten noordwesten van het projectgebied situeert zich een 18de-eeuwse hoeve. Jaartallen op de poort vermelden de jaren 1722, 1773, 1776.⁸

- **CAI215727:**

Plusminus 1300 meter ten zuidoosten van het projectgebied werden tijdens onderzoek met een metaaldetector verschillende objecten aangetroffen te dateren in de periode nieuwe – nieuwste tijd.⁹

- **CAI213074:**

Plusminus 775 meter ten oosten van het projectgebied werden tijdens onderzoek met een metaaldetector verschillende objecten aangetroffen te dateren in de periode nieuwe – nieuwste tijd.¹⁰

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Hof ter Moorteren (Hof metten wallen, Taxkenshoef, Vermeirens hof)* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/103983> (Geraadpleegd op 29-08-2021).

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Calsterhof (Calsterhoeve, Hof van Calter)* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/102687> (Geraadpleegd op 29-08-2021).

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Kattestraat I* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/215883> (Geraadpleegd op 29-08-2021).

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Kattestraat 8* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/105105> (Geraadpleegd op 29-08-2021).

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Oppuurseweg* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/215727> (Geraadpleegd op 29-08-2021).

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Achterheide* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/213074> (Geraadpleegd op 29-08-2021).

3.3.4. Archeologienota's

In een straal van 1500 meter rond het projectgebied werden recentelijk eveneens enkele archeologienota's opgesteld in het kader van stedenbouwkundige vergunningen of verkavelingsaanvragen.

- **ID3425:**¹¹

Naar aanleiding van de herinrichting van een terrein als recreatie domein met de aanleg van verschillende sportvelden diende een archeologisch bureauonderzoek te worden uitgevoerd. Gezien de beperkte impact van de geplande werken werd een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd teneinde een juiste inschatting te kunnen maken van de diepte van het eventueel archeologisch niveau. Gezien het archeologische niveau door de geplande werken niet bedreigd werd, werden geen verdere onderzoeken aanbevolen.¹²

- **ID4994 en ID19476:**¹³

Naar aanleiding van de geplande sloop van de bestaande bebouwing en de hierop volgende herverkaveling van de gronden werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hieruit bleek dat binnen het terrein een verhoogde kans was op de aanwezigheid van archeologische resten in de vorm van sporensites. Daarom werden bijkomende vooronderzoeken aanbevolen in de vorm van een begeleiding van de sloop van de gebouwen, gevolgd door een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven. Deze onderzoeken dienden te worden uitgevoerd in een uitgesteld traject.¹⁴ Tijdens de sloopbegeleiding bleek dat het terrein zeer zwaar verstoord was. Daarom werden de geplande proefsleuven niet uitgevoerd.¹⁵

- **ID13602:**¹⁶

Naar aanleiding van de geplande heraanleg van een bestaande weg en het inrichten van nieuwe fietspaden werd een archeologienota geschreven. Gezien de werken zouden plaatsvinden binnen het

¹¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/3425>

¹² DUPONT, L., & V., VANDER GINST, *Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Kattestraat te Sint-Amands*, Kessel-Lo, 2017.

¹³ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/4994>

<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/19476>

¹⁴ BRUGGEMAN, J. & R., FERKET, *Archeologienota Oppuurs (Sint-Amands) – Wilgenweg 48*, in *Rapporten All-Archeo bvba*, 563, Temse, 2017.

¹⁵ REYNS, N., *Nota Oppuurs (Sint-Amands) – Wilgenweg 48*, in *Rapporten All-Archeo bvba*, 755, Bornem, 2021.

¹⁶ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/13602>

bestaande lijntracé (reeds verstoord), en gezien de beperkte impact van de werken buiten het bestaande tracé, werden geen bijkomende archeologische vooronderzoeken aanbevolen.¹⁷

- **ID17623 en ID18987:**¹⁸

Naar aanleiding van de geplande wegen- en rioleringswerken werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Gezien de reeds aanwezige verstoringen binnen de onderzochte zone, dienden geen bijkomende archeologische vooronderzoeken te worden uitgevoerd.¹⁹ Een tweede archeologienota werd uitgevoerd na de wijziging van de plannen. Binnen de nieuwe aanvraag werd tevens een bufferbekken gepland op een vrij en ongebruikt terrein. Gezien de impact van de werken en de verhoogde kans op de aanwezigheid van archeologische resten, werd beslist om binnen de zone van het waterbekken bijkomende archeologische vooronderzoeken uit te voeren te starten met een landschappelijk bodemonderzoek, eventueel gevolgd door archeologische boringen en ten slotte een prospectie met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven. Deze onderzoeken dienden te worden uitgevoerd in een uitgesteld traject.²⁰

- **ID18688:**²¹

Naar aanleiding van geplande wegenis en rioleringswerken werd een archeologische bureaustudie uitgevoerd. Gezien de reeds aanwezige verstoringen en de beperkte bijkomende impact van de overige geplande werken, werden geen bijkomende archeologische onderzoeken aanbevolen in het kader van de geplande werken.²²

3.3.4. Overige wetenschappelijke inventarissen

Er is geen beschermd landschaps-, dorps- of stadsgezicht, beschermde archeologische zone of ander beschermd monument aanwezig in het projectgebied. Er bevindt zich ook geen geïnventariseerd landschappelijke erfgoed of wereldoorlog relict binnen het projectgebied. Het projectgebied is niet gelegen binnen een zone waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

¹⁷ PAPE-LUIJTEN, H.G., *N17, Sint-Amands – Lippelo (gemeentes Puurs-SintAmands en Buggenhout)*, in VEC-Nota, 674, Geel, 2020.

¹⁸ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17623>

<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/18987>

¹⁹ HOLSTEIN, C., *Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Nijvendries te Oppuurs (provincie Antwerpen)*, in *ABO archeologische rapporten*, 1456, Aartselaar, 2021.

²⁰ HOLSTEIN, C. & E. DIRIX, *Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Nijvendries te Oppuurs (provincie Antwerpen)*, in *ABO archeologische rapporten*, 1456, Aartselaar, 2021.

²¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/18688>

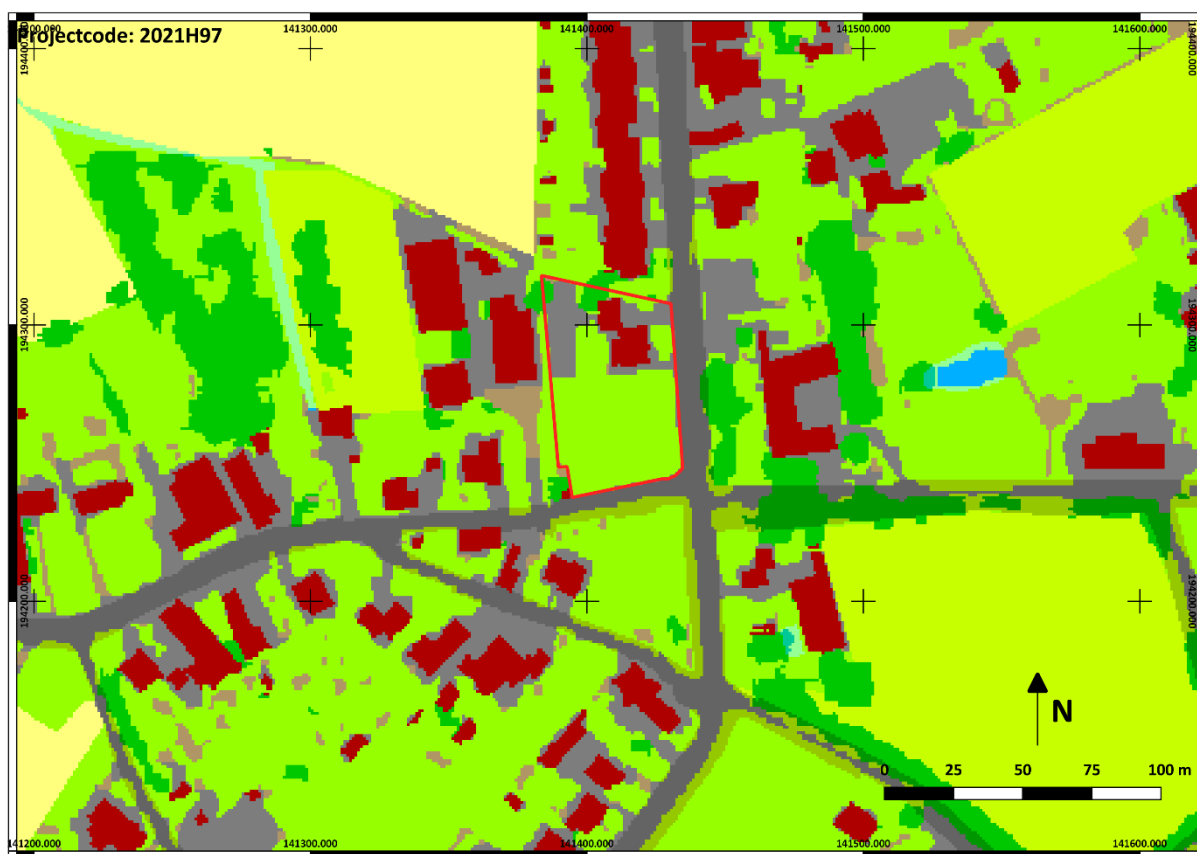
²² PELSMAEKERS, S., *Archeologische evaluatie van het bodemarchief aan Scheeveld te Puurs-Sint-Amands (provincie Antwerpen)*, in *ABO archeologische rapporten*, 1559, Aartselaar, 2021.

Wel maken we melding van de aanwezigheid van een bouwkundig element dat als vastgesteld relict werd opgenomen op de lijst van het bouwkundig erfgoed en gelegen is aan de overzijde van de Lippeloseweg en de zone ten noordoosten van het kruispunt met Nijven inneemt. Hier situeert zich een hoeve in U-vorm, bestaande uit woonhuis ten noorden, stallingen ten westen, schuur ten zuiden en bakhuis ten noorden, afgesloten door bakstenen muur ten oosten en omgeven door boomgaard en omhaagde tuin, volgens kadastrale en topografische gegevens vermoedelijk 18de-eeuwse kern, schuur daterend van circa 1865.

Verankerd bakstenen complex. Aangepast woonhuis met dubbelhuisopstand van zeven traveeën en één bouwlaag onder zadeldak (pannen) met dakvenster; rechthoekige vensters; segmentbogige deur met ovale oculus, in zandstenen omlijsting.

Stallingen en schuur, beiden van zes traveeën en één bouwlaag onder overkragend en aansluitende zadeldaken; rechthoekige en korfboogvormige muuropeningen.²³

3.4. Huidig gebruik projectgebied

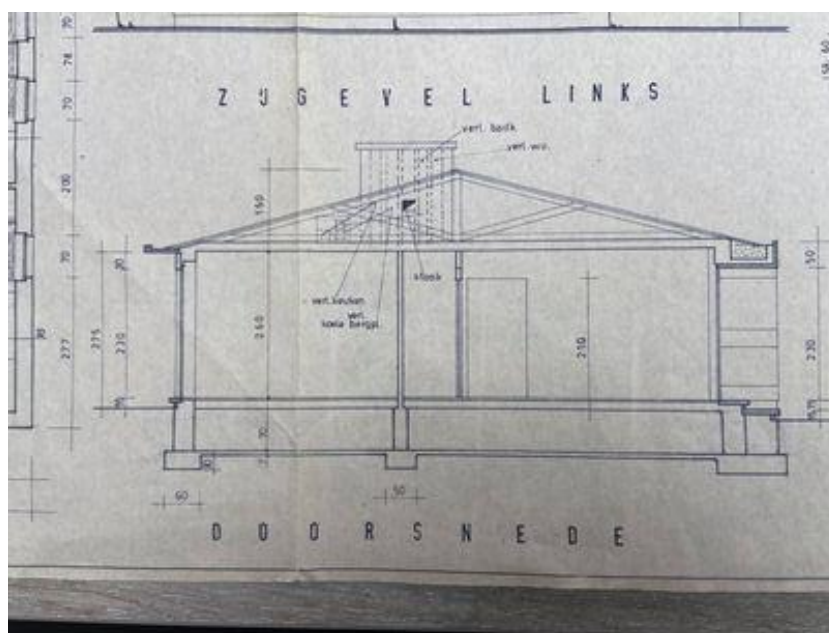
Figuur 25: Projectgebied op de bodemgebruikskaart (1/1000)

²³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Hoeve in U-vorm
[online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/2194> (Geraadpleegd op 29-08-2021).

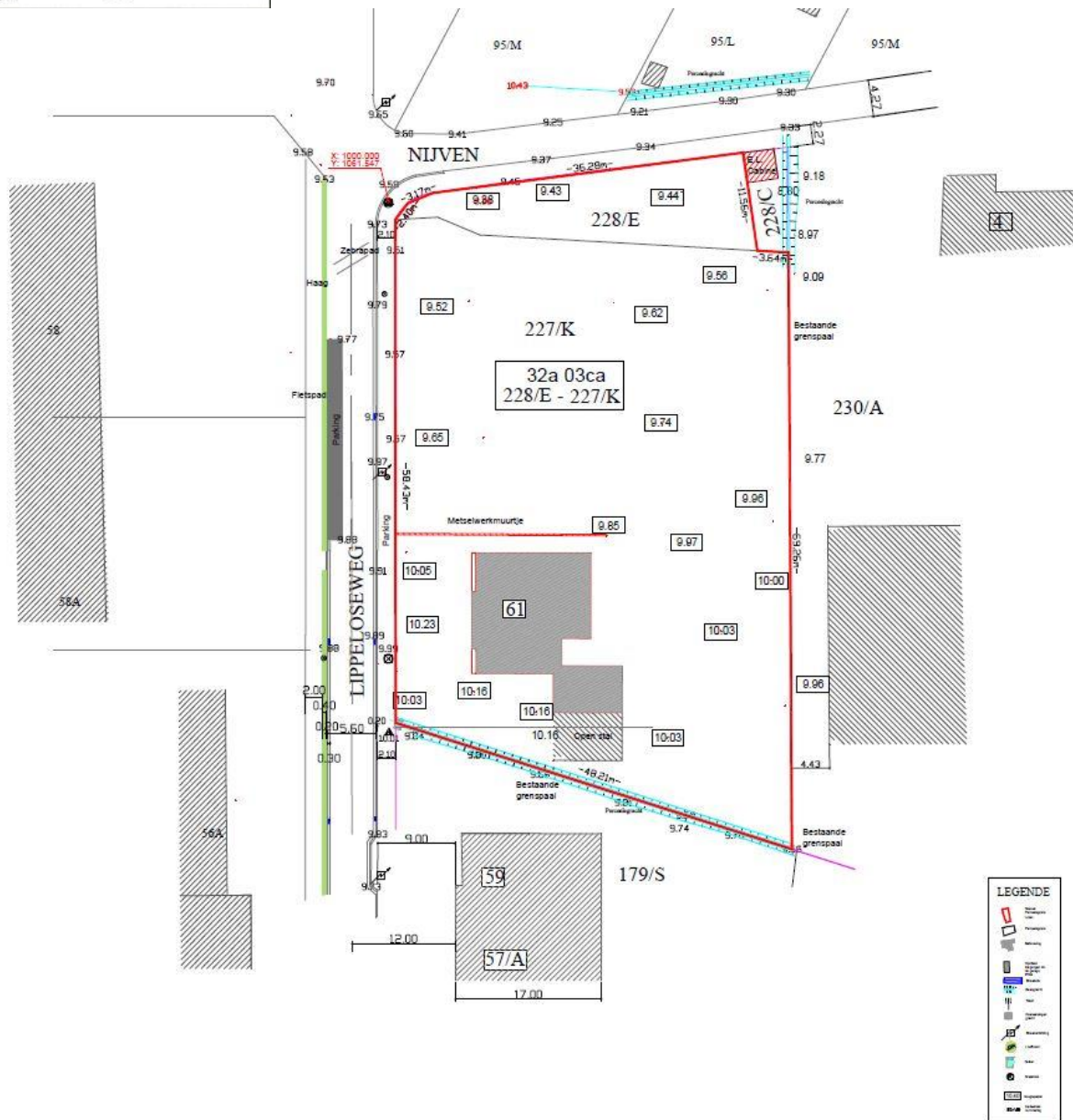
Het projectgebied kan opgesplitst worden in twee delen. Het zuidelijke deel is in gebruik als ‘weide’ en volledig begroeid met gras. Binnen het noordelijke deel van het terrein situeert zich een woning met bijgebouwen. Onder de volledige woning is een kruipkelder aanwezig. Ten westen van de woning is een zone aanwezig die in gebruik is als moestuin. Deze zone staat op de bodembedekkingskaart verkeerdelijk als verhard weergegeven.

Figuur 26: Zicht op de bestaande woning anno 2021.

Figuur 27: Snede van de bestaande woning met kruipkelder op oorspronkelijk bouwplan

Figuur 28: Bestaande toestand (1/500)

3.5. Impact geplande werken

Op de projectlocatie zal een nieuwe verkaveling worden gerealiseerd na het slopen van de bestaande bebouwing en verhardingen. Het slopen van de bestaande, en van een kruipkelder voorziene woning, zal geen bijkomende impact hebben op eventueel binnen het terrein aanwezige archeologische resten, aangezien deze allicht reeds volledig of grotendeels zullen zijn vernield.

In de nieuwe verkaveling worden 4 loten voorzien bestaande uit een voortuinstrook, een woning met zijtuinstrook en garage en een achtertuin. Gezien de ligging van het terrein in woongebied met landelijk karakter, zijn er voorschriften opgesteld met betrekking tot de constructie van bijgebouwen en verhardingen. Zo dienen alle verhardingen te worden uitgevoerd in waterdoorlaatbare materialen of moet een brede voeg worden voorzien. De nieuw te realiseren gebouwen dienen te worden

gerealiseerd binnen de voorziene bouwzones en mogen worden onderkelderd. Eventuele garages dienen te worden opgericht in de zijtuinstrook. In de achtertuin mogen geen noemenswaardige constructies worden gerealiseerd. In deze zone dienen eveneens alle verhardingen te worden uitgevoerd met waterdoorlaatbare materialen of met brede voeg.

Door deze verkavelingsvoorschriften kunnen we besluiten dat de impact van de werken beperkt blijft tot de eigenlijke bouwzones, de zijtuinstrook en de voortuinstrook, waarin aansluitingen zullen worden voorzien voor nutsleidingen en rioleringen. Deze zone heeft een oppervlakte van ongeveer 1600 m². Van deze zone is reeds een deel verstoord door de aanwezige kruipkelder onder de te slopen woning. De reeds verstoorde zone ter hoogte van de kruipkelder bedraagt ongeveer 175 m².

Figuur 29: Nieuwe inplanting verkaveling (1/500)

3.5. Controleboringen

Figuur 30: Positie controleboringen op luchtfoto (1/500)

Gezien op de bodemkaart van Vlaanderen sprake is van een plaggenbodem met een dikke antropogene A-horizont, gezien op de historische kaarten sprake is van een mogelijke waterpartij binnen een deel van het projectgebied en gezien de aanwezigheid van een reeds gesloopte woning werd beslist op het terrein enkele controleboringen uit te voeren. Doel was de dikte van de A-horizont en de diepte van het archeologische niveau te achterhalen, de impact van de sloop te achterhalen en na te gaan of er daadwerkelijk een vijver/ven binnen het terrein aanwezig was en op die manier aanwezige verstoringen en de impact van de geplande werken te achterhalen. Daarom werden op het terrein 4 boringen geplaatst, respectievelijk in de moestuin ten westen van de te slopen woning, ter hoogte van de gesloopte woning, ter hoogte van de vermoedelijke waterpartij en in de weide.

Figuur 31: Foto boring 0

Boring 0 werd geplaatst in het zuidwesten van het terrein en werd uitgevoerd tot een diepte van plusminus 116 centimeter. De C-horizont werd in deze boring niet bereikt. In de boring herkennen we een bruine homogene iets lemige zandige A-horizont met een dikte van 24 centimeter. Tussen 24 en 37 centimeter situeert zich een geelbruine gevlekte horizont gemengd met baksteenbrokjes. Vervolgens tussen 37 en 68 centimeter is er een gelige iets lemig zandige horizont aanwezig die naar onderen toe roestig en zeer nat wordt. Hieronder begint een grijsgroene zandige laag die naar beneden duidelijk donkerder wordt. Het betreft een bovenaan gereduceerde laag die in de diepte duidelijk meer organisch wordt. Het lijkt erop dat zich ter hoogte van deze boring een gedempte waterpartij bevindt waarbij de gelige lagen de dempingsfase vertegenwoordigen en de onderaan donkere lagen allicht de gebruikslagen van de waterpartij vertegenwoordigen.

Figuur 32: Foto boring 1

Boring 1 werd uitgevoerd ter hoogte van de oude gesloopte woning en vertoont bovenaan tot een diepte van 33 centimeter een vrij homogene wat lemige zandige laag met bruine kleur. Hieronder, tot een diepte van 65 centimeter, komt een rommelige laag met bruine kleur en baksteenspikkels aan het licht met een wat lemige zandige matrix. Een derde laag werd vastgesteld tot een diepte van 100 centimeter en bestaat uit een erg natte lichtbruine lemige zandlaag. Het is niet duidelijk of het hier om de C-horizont gaat.

Figuur 33: Foto boring 2

Boring 2 werd uitgevoerd in het weiland ten zuidwesten van de te slopen woning. Tot een diepte van 36 centimeter herkennen we een homogene bruine wat lemige zandige A-horizont. Een tweede wat lichtere bruine homogene licht lemige zandlaag strekt zich uit tot een diepte van 60 centimeter. Hieronder situeert zich een zwarte organische lemige zandlaag tot een diepte van 80 centimeter. De C-horizont bevindt zich hieronder op een diepte tussen 80 en 100 centimeter en bestaat uit lichtbruin homogeen lemig zand.

Boring 3 werd uitgevoerd in de moestuin ten westen van de te slopen woning. Onder een 25 centimeter dikke homogeen grijsbruine licht lemig zandige A-horizont, situeert zich een tweede homogene bruine licht lemige zandlaag tot een diepte van 55 centimeter. Deze laag kan geïnterpreteerd worden als A2-horizont. Tussen 55 en 85 centimeter herkennen we een lichtbruin gele wat lemig zandige C-horizont.

Figuur 34: Foto boring 3

4. Synthese, onderzoeksvragen en samenvatting

4.1. Synthese gespecialiseerd publiek en antwoord onderzoeksvragen

Op basis van de beschikbare bodemkundige, historische, cartografische en archeologische gegevens over het projectgebied en zijn ruimere omgeving kan gesteld worden dat de kans klein is dat er zich binnen het projectgebied archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering bevinden. Alhoewel het terrein gelegen is aan de rand van een natte, moerassige zone, is er geen sprake van een sterke gradiëntzone. Bovendien blijkt uit cartografische bronnen en de uitgevoerde controleboringen dat het zuidelijke deel van het terrein zelf deel uitmaakte van deze nattere zone. Allicht was er binnen het terrein ooit een waterpartij in de vorm van een ven/vijver aanwezig die mogelijk tot eind 19de of begin 20ste eeuw aanwezig bleef.

In de ruime en nabije omgeving van het terrein werden nog geen archeologische sites aangetroffen. De enige aanwezige archeologische locaties bestaan uit hoeves met walgracht, waarvan enkele wel een laatmiddeleeuwse oorsprong hebben. Archeologische vondsten uit de omgeving kwamen allemaal aan het licht tijdens metaaldetectie en zijn te dateren in de nieuwe en nieuwste tijden. Tevens zijn er binnen het projectgebied verstoringen aanwezig. Ter hoogte van de te slopen woning is het bodemarchief grotendeels vernield door de aanwezigheid van een kruipkelder. Ook werd er reeds een oudere woning, in het zuidelijke deel van het terrein gesloopt. De constructie en sloop hebben een negatieve invloed gehad op eventueel aanwezige archeologische resten, zoals blijkt uit de uitgevoerde controleboringen.

Rekening houdende met het feit dat de site gelegen is in een zone met een lage bebouwingsgraad zullen eventuele archeologische resten hoofdzakelijk bestaan uit zachte grondsporen. Deze zijn erg gevoelig voor verstoringen ten gevolge van bodemingrepen en zijn leesbaar op de overgang van de A/B naar de C-horizont. Resten uit de steentijden zullen enkel in situ aanwezig zijn indien er sprake is van een voldoende gaaf bewaarde bodemopbouw. In beide gevallen zullen deze resten, indien aanwezig zich situeren in het noordelijke deel van het projectgebied. Immers wordt het zuidelijke deel ingenomen door een waterpartij/natte zone. De C-horizont situeert zich hier op een diepte van ongeveer 55 centimeter. Dit impliceert dat werken die dieper reiken, een negatieve invloed hebben op eventueel aanwezige archeologische resten. Meer bepaald betreft het de zone waar de nieuwe bebouwing wordt gepland, de zijtuinen en de voortuinen. De constructie van bijgebouwen in de achtertuin is niet toegestaan vanwege de ligging in woongebied met landelijk karakter. Echter dienen we ook op te merken dat dit archeologische niveau reeds gedeeltelijk verstoord werd door de sloop van de oude woning en door de aanwezigheid van een kruipkelder onder de te slopen woning. Met betrekking tot resten uit de steentijden kan gesteld worden dat de oorspronkelijke bodemopbouw niet bewaard is gebleven binnen het projectgebied. Dit kon worden afgeleid aan de hand van de geplaatste controleboringen die verspreid over het terrein werden uitgevoerd (respectievelijk ter hoogte van de waterpartij, ter hoogte van de gesloopte woning, ter hoogte van de weide in het zuidelijke deel en ter hoogte van de moestuin achter de te slopen woning).

Gezien de kleine kans op de aanwezigheid van archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering ten gevolge van de aanwezige verstoringen, een natte zone en gezien de eerder beperkte impact van de geplande werken, adviseren we geen bijkomende archeologische vooronderzoeken aan. We weten op dit moment immers nog niet of er zich ook effectief waardevol archeologisch erfgoed bevindt binnen het terrein.

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

Het projectgebied situeert zich in Klein-Brabant in een zone die gekenmerkt wordt door de aanwezigheid van lokale depressies, gesitueerd tussen hogere en drogere zones. Binnen het zuidelijke deel van het terrein was volgens cartografische bronnen een waterpartij/ven aanwezig die mogelijk tot het einde van de 19de of het begin van de 20ste eeuw aanwezig was. De aanwezigheid van deze waterpartij in het zuidelijke deel van het terrein kon worden vastgesteld in een hier uitgevoerde controleboring. Aan de rand van deze natte zone, die zich in westelijke en oostelijke richting doorzette, situeerden zich in de 18de eeuw verschillende hoeves. Ten noorden van de hoeves was een uitgestrekt akkerlandschap aanwezig op de drogere en hogere delen in het landschap.

Op de bodemkaart van Vlaanderen staat voor het projectgebied een plaggenbodem met dikke antropogene A-horizont gekarteerd. De dikte van de A-horizont in het noordelijke deel van het terrein bedraagt 55 centimeter zoals blijkt uit de uitgevoerde boring in de moestuin ten westen van de te slopen woning.

In de 20ste eeuw werd binnen het terrein een hoeve gebouwd aan de Lippeloseweg. Deze situeerde zich binnen de zuidelijke helft van het projectgebied. De hoeve werd in het laatste kwart van de 20ste eeuw reeds gesloopt. Ter hoogte van de gesloopte woning bleek uit de controleboring dat de oorspronkelijke bodemopbouw hier werd verstoord.

Later in de 20ste eeuw werd een tweede woning, voorzien van een kruipkelder, opgericht in het noordelijke deel van het terrein. Ook binnen deze zone is de oorspronkelijke bodemopbouw vernield.

- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

In de ruime en nabije omgeving van het terrein werden nog geen archeologische sites aangetroffen. De enige aanwezige archeologische locaties bestaan uit hoeves met walgracht, waarvan enkele wel een laatmiddeleeuwse oorsprong hebben. Archeologische vondsten uit de omgeving kwamen allemaal aan het licht tijdens metaaldetectie en zijn te dateren in de nieuwe en nieuwste tijden.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?*

Op basis van de bestudeerde bronnen kan besloten worden dat het projectgebied een lage kans heeft op de aanwezigheid van archeologische resten met een hoog potentieel op kennisvermeerdering. In het zuidelijke deel van het terrein zijn verstoringen aanwezig ter hoogte van de gesloopte oude hoeve. Eveneens is er in het zuidelijke deel van het terrein ooit een open waterpartij aanwezig geweest, allicht tot het einde van de 19de of het begin van de 20ste eeuw.

Ook in het noordelijke deel van het terrein bevindt zich een verstoorde zone ter hoogte van de van een kruipkelder voorziene nog te slopen woning.

Met betrekking tot de prehistorie kan gesteld worden dat de kans op de aanwezigheid van intacte steentijd artefactensites klein tot onbestaande is. De uitgevoerde controleboringen tonen geen

indicaties van de aanwezigheid van een intacte bodemopbouw. Dit is een minimale vereiste voor steentijd artefactensites.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

Op basis van de controleboring uitgevoerd in het noordelijke deel van het terrein kon vastgesteld worden dat de C-horizont zich, buiten de aanwezige natte depressie, zich op een diepte van plusminus 55 centimeter situeert. Alle geplande werken die dieper reiken dan 55 centimeter, buiten de natte depressie, zullen een negatieve impact hebben op eventueel aanwezige archeologische resten.

In dit geval betreft het de zone waar de nieuwe woningen worden opgetrokken, de zijtuinen en de voortuinstrook, waar allicht de nodige ingrepen voor de realisatie van nutsleidingen en rioleringen zullen plaatsvinden. Gezien de ligging van het projectgebied in woongebied met landelijk karakter mogen geen constructies, noch reliëfwijzigingen plaatsvinden in de achtertuinen. Eventueel in deze zone aanwezige archeologische resten worden dan ook niet bedreigd door de geplande verkaveling van het projectgebied.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Op basis van het huidig beschikbare bronnenmateriaal kan besloten worden dat er voldoende informatie beschikbaar is om te kunnen concluderen dat er een lage kans is op de aanwezigheid van archeologische resten met een hoog potentieel op kenniswinst. Daarom is het niet nodig bijkomende vooronderzoeken uit te voeren.

4.2. Samenvatting niet gespecialiseerd publiek

Sinds 1 juni 2016 werd de wetgeving rond de omgang met archeologie in Vlaanderen gewijzigd. Er werden concrete criteria bepaald wanneer een bouwheer verplicht is een archeologische nota te laten opstellen. Zulke nota dient op basis van een aantal vooraf bepaalde stappen na te gaan of er zich eventueel belangrijk archeologisch erfgoed in de bodem bevindt en hoe de bouwheer hier mee moet omgaan. De nota moet geschreven worden voor het toekennen van de bouwvergunning. Het terrein waar een nieuwe verkaveling plaatsvindt, gelegen te Puurs, waarvoor deze nota werd geschreven, voldoet aan de vooropgestelde criteria. In de eerste plaats werd een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan wat het eventuele archeologische potentieel van het projectgebied is. Daarvan kunt u hier de samenvatting lezen.

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en enkele controleboringen op het terrein kon worden vastgesteld dat zich in het zuidelijke deel van het terrein lange tijd een waterpartij/ven bevond. In deze zone worden geen archeologische resten verwacht. In het noordelijke deel van het terrein en ter hoogte van een oude reeds gesloopte hoeve zijn bovendien verstoringen aanwezig door de kruipkelder

die zich onder de nog te slopen woning situeert. Tevens zullen de geplande werken enkel in het oostelijke deel van het terrein eventueel nog aanwezige archeologische resten verstoren. Immers zijn in de tuinzone achter de nieuw op te richten woningen geen constructies of diepgaande reliëfwijzigingen toegestaan, waardoor eventueel hier aanwezige archeologische resten niet zullen worden verstoord.

We kunnen stellen dat de kans dat er binnen het terrein waardevolle archeologische resten aanwezig zijn klein is, ten gevolge van de aanwezige natte depressie en ten gevolge van de aanwezige verstoringen. Om die reden raden we geen bijkomende archeologische onderzoeken aan.

5. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Het terrein is gelegen in een regio waar tot op heden nog geen belangrijke archeologische onderzoeken werden uitgevoerd. De schaarse data uit de ruimere omgeving tonen aan dat er in de buurt hoever met walgracht aanwezig zijn die mogelijk kunnen opklimmen tot de late middeleeuwen. Overige archeologische vondsten dateren uit de nieuwe en nieuwste tijd en kwamen aan het licht tijdens metaaldetectie. Door het ontbreken van archeologische data in de omgeving van het terrein heeft het terrein in principe een hoog potentieel op kenniswinst. Indien er archeologische resten binnen het projectgebied aanwezig zijn, zouden dit nagenoeg de eerste resten zijn die in de omgeving werden aangetroffen. Zij zouden met andere woorden aantonen dat er wel degelijk menselijke activiteiten plaats vonden in de regio.

Echter kon worden vastgesteld dat binnen het zuidelijke deel van het terrein een natte zone aanwezig was in de vorm van een depressie, mogelijk ten gevolge van de aanwezigheid van een open water in de vorm van een ven of vijver. Deze zone zal dus allicht geen archeologische resten in de vorm van grondsporen of steentijd artefacten bevatten. Het noordelijke deel van het terrein daarentegen situeert zich aan de rand van een waterpartij. Dit zou in principe een aantrekkelijke locatie kunnen geweest zijn. Hier dienen we op te merken dat er echter geen sprake is van een sterke gradiëntzone op de overgang van de droge naar de natte zone. Tevens blijkt dat ter hoogte van de nog te slopen woning in dit deel van het projectgebied een verstoring aanwezig is, veroorzaakt door de onder de woning aanwezige kruipkelder. Gezien het archeologische niveau zich op een diepte van 55 centimeter situeert, zoals bleek uit de uitgevoerde controleboringen, zullen eventueel ooit aanwezige archeologische resten ter hoogte van de kruipkelder, grotendeels tot volledig vernield zijn.

Hierdoor kunnen we concluderen dat ondanks de ligging in een tot nu toe weinig onderzochte regio het projectgebied een laag kennisvermeerderingspotentieel bevat.

6. Bibliografie

6.1. Online bronnen

- www.geopunt.be
- www.dov.vlaanderen.be
- www.geo.onroerenderfgoed.be
- www.cartesius.be
- www.inventaris.onroerenderfgoed.be
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Lippelseweg* [online] <https://id.erfgoed.net/themas/643> (Geraadpleegd op 29-08-2021).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Oppuurs* [online] <https://id.erfgoed.net/themas/13517> (Geraadpleegd op 29-08-2021).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Hoeve in U-vorm* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/2194> (Geraadpleegd op 29-08-2021).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Linkebeeckhoeve* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/102880> (Geraadpleegd op 29-08-2021).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Hof ter Moorteren (Hof metten wallen, Taxkenshoeve, Vermeirens hof)* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/103983> (Geraadpleegd op 29-08-2021).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Calsterhof (Calsterhoeve, Hof van Calter)* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/102687> (Geraadpleegd op 29-08-2021).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Kattestraat I* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/215883> (Geraadpleegd op 29-08-2021).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Kattestraat 8* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/105105> (Geraadpleegd op 29-08-2021).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Oppuurseweg* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/215727> (Geraadpleegd op 29-08-2021).
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: *Achterheide* [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/213074> (Geraadpleegd op 29-08-2021).
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/3425>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/4994>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/19476>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/13602>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/17623>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/18987>
- <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/18688>

6.2. Literatuur

- BRUGGEMAN, J. & R., FERKET, *Archeologienota Oppuurs (Sint-Amands) – Wilgenweg 48*, in *Rapporten All-Archeo bvba*, 563, Temse, 2017.
- DUPONT, L., & V., VANDER GINST, *Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Kattestraat te Sint-Amands*, Kessel-Lo, 2017.

- HOLSTEIN, C., *Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Nijvendries te Oppuurs (provincie Antwerpen)*, in *ABO archeologische rapporten*, 1456, Aartselaar, 2021.
- HOLSTEIN, C. & E. DIRIX, *Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Nijvendries te Oppuurs (provincie Antwerpen)*, in *ABO archeologische rapporten*, 1456, Aartselaar, 2021.
- LOUIS, A., *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Puurs 57E*, Brussel, 1972.
- PAPE-LUIJTEN, H.G., *N17, Sint-Amands – Lippelo (gemeentes Puurs-SintAmands en Buggenhout)*, in *VEC-Nota*, 674, Geel, 2020.
- PELSMAEKERS, S., *Archeologische evaluatie van het bodemarchief aan Scheeveld te Puurs-Sint-Amands (provincie Antwerpen)*, in *ABO archeologische rapporten*, 1559, Aartselaar, 2021.
- REYNS, N., *Nota Oppuurs (Sint-Amands) – Wilgenweg 48*, in *Rapporten All-Archeo bvba*, 755, Bornem, 2021.

7. Lijst figuren en bijlagen

7.1. Lijst figuren

Project code	Nr	Type	Onderwerp	Aanmaakschaal origineel	Aanmaakdatum origineel	Versie
2021H97	1	Kadasterplan	Projectgebied ten opzichte van GRB-bestand (©AGIV)	1/500	2021	Digitaal
2021H97	2	Inplantingsplan	Nieuwe ontwerp verkaveling	1/500	2021	Digitaal/PDF
2021H97	3	Inplantingsplan	Bestaande toestand	1/500	2021	Digitaal/PDF
2021H97	4	Tertiairgeologische kaart	Uitsnede tertiairgeologische kaart thv het projectgebied (Bron: © dov.vlaanderen).	1/12000	2021	Digitaal
2021H97	5	Quartaairgeologische kaart	Uitsnede quartaairgeologische kaart thv het projectgebied (Bron: © dov.vlaanderen).	1/12000	2021	Digitaal
2021H97	6	Legende	Legende profieltype 3 (Bron: © dov.vlaanderen).	nvt	2001	Digitaal
2021H97	7	Bodemkaart	De bodems volgens de bodemkaart van België (Bron: © dov.vlaanderen).	1/1000	2021	Digitaal
2021H97	8	Hoogteprofiel	Doorsnede door terrein van NO naar ZW (Bron: ©Geopunt)	nvt	2021	Digitaal
2021H97	9	Hoogteprofiel	Doorsnede door terrein van NW naar ZO (Bron: ©Geopunt)	nvt	2021	Digitaal
2021H97	10	Hoogtekaart	Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (1 meter) (Bron: ©Geopunt)	1/24000	2021	Digitaal
2021H97	11	Hoogtekaart	Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (1 meter), detail (Bron: ©Geopunt)	1/1000	2021	Digitaal
2021H97	12	Bodemerosie	Projectgebied op de bodemerosiekaart (Bron: ©Geopunt)	1/2000	2021	Digitaal
2021H97	13	Historische kaart	Uitsnede kaart van Villaret, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	1/1000	1745-1748	Digitaal
2021H97	14	Historische kaart	Uitsnede kaart van Ferraris, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	1/2000	1771-1778	Digitaal
2021H97	15	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	1/1000	1841-1843	Digitaal
2021H97	16	Historische kaart	Topografische kaart Vandermeden, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	1/1000	1846-1854	Digitaal
2021H97	17	Historische kaart	Plan Popp, met aanduiding van het projectgebied (rood). (Bron: © AGIV)	1/1000	+/-1870	Digitaal
2021H97	18	Orthofoto	Orthofoto van het plangebied 1971 (Bron: © AGIV)	1/2000	1971	Digitaal
2021H97	19	Foto	Foto gesloopte hoeve	Nvt	Onbekend	Analoog
2021H97	20	Orthofoto	Orthofoto van het plangebied 1979-1990 (Bron: © AGIV)	1/1000	1979-1990	Digitaal
2021H97	21	Orthofoto	Orthofoto van het plangebied 2000-2003 (Bron: © AGIV)	1/500	2000-2003	Digitaal
2021H97	22	Orthofoto	Orthofoto van het plangebied 2009 (Bron: © AGIV)	1/500	2009	Digitaal
2021H97	23	Orthofoto	Orthofoto 2021 van het plangebied (rood). (Bron: © AGIV)	1/500	2021	Digitaal
2021H97	24	CAI	CAI-locaties in de omgeving van het plangebied (©CAI Vlaanderen)	1/12000	2021	Digitaal
2021H97	25	Bodemgebruikskaart	Projectgebied op de bodemgebruikskaart van Vlaanderen (Bron: © dov.vlaanderen).	1/1000	2021	Digitaal
2021H97	26	Foto	Foto te slopen woning	Nvt	2021	Digitaal
2021H97	27	Ontwerpplan	Snede te slopen woning op origineel bouwplan	Onbekend	Onbekend	Analoog
2021H97	28	Inplantingsplan	Bestaande toestand	1/500	2021	Digitaal/PDF
2021H97	29	Inplantingsplan	Nieuwe ontwerp verkaveling	1/500	2021	Digitaal/PDF
2021H97	30	Inplanting	Positie uitgevoerde boringen op luchtfoto	1/500	2021	Digitaal
2021H97	31	Foto	Foto boring 0	Nvt	2021	Digitaal
2021H97	32	Foto	Foto boring 1	Nvt	2021	Digitaal
2021H97	33	Foto	Foto boring 2	Nvt	2021	Digitaal
2021H97	34	Foto	Foto boring 3	Nvt	2021	Digitaal

7.2. Lijst Bijlagen

Projectcode	Nummer Bijlage	Onderwerp
2021H97	Bijlage 1	Plan bestaande en nieuwe toestand
2021H97	Bijlage 2	PDF Programma van maatregelen
2021H97	Bijlage 3	PDF Privacy-fiche